

ΟΔΗΓΟΣ

Δβ
ΜΕΛ

ΤΩΝ ΑΠΑΛΩΝ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΝΤ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΛΑ

1882

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ εὐρὺς κύκλος ὃν σήμερον περιλαμβάνει ἡ ἐπιστήμη τῆς Γεωγραφίας, ἡ ἀνυπολόγιστος συνδρομὴ ἣν παρέχει αὕτη εἰς τοὺς περὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἔθνων ἐργαζομένους, πείθει νὰ πείσῃ πάντας τοὺς ὅπως ἂν ποτε δυναμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωχομένου σκοποῦ νὰ ἐργασθῶσι μετὰ ζήλου ἀξίου τοῦ ἔργου τούτου. Παρ' ἡμῖν δ' ἰδίως ταῖς Ἑλλησι σπουδαιότατος καὶ ἐθνικώτατος λόγος ἐπιβάλλει ὅπως μετὰ μείζονος ζήλου καὶ προθυμίας ἀσχοληθῶμεν συντόμως περὶ τὴν τοσοῦτον μέχρι τοῦδε παραμεληθεῖσαν ταύτην ἐπιστήμην· ὁ λόγος οὗτος εἶνε ὅτι, οὐπω συντελέσαντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐνότητα ἔχομεν κατέναντι ἡμῶν ἀντιπάλους ἀμφισβητοῦντας καὶ χώρας καὶ πληθυσμοὺς ἑλληνικοὺς καὶ ἀξιούντας τούτους ὡς ἰδίους ἑαυτῶν. Πρὸς εὐχερῆ καὶ καλλίνικον ἀγῶνα κατὰ τῶν σφετεριστικῶν τούτων ἀξιώσεων μεγάλως θέλει συντελέσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ εὐσυνείδητος ἀρωγὴ τῆς Γεωγραφίας, μόνη αὕτη δυναμένη καὶ τὰς ἀθασίμους ἀξιώσεις νὰ καταρρίψῃ καὶ τὰς ποικίλας νὰ διαλύσῃ πλάνας.

Τὴν ὑφίστην ταύτην σπουδαιότητα τῶν γεωγραφικῶν μελετῶν κατανοῶν ὁ **Κ. Α. Μηλιαράκης**, ὁ ἀπὸ

πολλοῦ ἀόκνως καὶ εὐδοκίμως εἰς γεωγραφικὰς ἐργασίας καὶ συγγραφὰς ἀσχολούμενος, ἐξεπόνησε τὸν **Ὁδηγὸν τοῦτον** πρὸς συλλογὴν γεωγραφικῶν κατὰ τόπους πληροφοριῶν καὶ ὡς εὐοίωνον ἀρχὴν ἐπιστημονικωτέρας ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίας. Τὴν κατὰ τε κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἔποψιν ὠφελιμωτάτην ταύτην πρόθεσιν ἐκτιμῶντες, προθύμως σπεύδομεν αὐτῷ ἀρωγοί, πᾶσαν ὑλικὴν τε καὶ ἠθικὴν παρέχοντες συνδρομὴν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεφασίσαμεν τὴν κατὰ περιόδους ἔκδοσιν **«Γεωγραφικοῦ Ἀρχείου»** περιλαμβανόντος τὰ ἄξια λόγου τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀποστελλομένων ὑπομνημάτων συντεταγμένων κατὰ τὰς ἀρχὰς τὰς ὀριζόμενας ἐν τῷ ἀνά χειρας Ὁδηγῷ, ὃν δωρεὰν διανέμομεν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κ. Μηλιαράκη ἀφιλοκερδῶς ὅλως πρὸς τοῦτο ἐργασθέντος.

Ὅθεν οἱ βουλευόμενοι καὶ δυνάμενοι νὰ ἐργασθῶσι κατὰ **Ὁδηγὸν τοῦτον** καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωσι τὰ ἔργα αὐτῶν δημοσιευόμενα καὶ συντελοῦντα εἰς ἐπιτυχίαν κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀγαθοῦ, δύνανται νὰ πέμπωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν συντασσόμενα ὑπομνήματα πρὸς ἡμᾶς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν

Καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλᾶ Εἰς Ἀθήνας.

Εἰς τοὺς πέμποντας τὰ ἄριστα τῶν ὑπομνημάτων θὰ προσφέρεται ἀνάλογος ἀμοιβή, ἐὰν τοιαύτην προβάλωσιν ἀξίωσιν.

Ἐν Ἀθήραις τῇ 16/28 Ἰανουαρίου 1882

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰς τῶν σπουδαιοτάτων παραγόντων τῆς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως παντὸς τόπου εἶνε καὶ ἡ ἀκριβὴς γνῶσις, ἣν ἔχουσιν οἱ κατοικοῦντες αὐτὸν περὶ αὐτοῦ τούτου. Ὁ ἀγνοῶν τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐν τῇ ὅποια ἔχει τὴν κατοικίαν του, ὁ ἀγνοῶν τὴν χώραν, ἣν κατέχει ἡ ἐθνικότης αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀνήκει, ζῆ ἐν αὐτῇ μοιραίᾳ, ἀνευ σκοποῦ, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου, τοῦ τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως.

Ἡ ἀγνοία τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν τῆς χώρας, τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τοῦ ἐδάφους ἢ τῆς λυπρότητος αὐτοῦ, κωλύει πᾶσαν πρόοδον ἐθνικὴν, διότι μένουσιν ὡσεὶ κεκρυμμένα καὶ νεκρά τὰ ἀγαθὰ τῶν τόπων, οὐδενὸς προκαλοῦντα τὴν προσοχὴν, τὴν δραστηριότητα, τὰ κεφάλαια, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ κακά, οὐδενὸς διεγείροντα τὴν μέριμναν πρὸς θεραπείαν αὐτῶν καὶ ἐξάλειψιν.

Ὁ μόνος τρόπος τῆς γνώσεως τῶν χωρῶν καὶ τῶν τόπων, τῆς φυσικῆς αὐτῶν καταστάσεως, τοῦ πλοῦτου, τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν εἶνε αἱ γεωγραφικαὶ συγγραφαί. Πᾶσα μελέτη, καὶ πᾶσα πράξις, γινομένη πρὸς γνῶσιν τῶν τόπων καὶ τῶν οἰκητόρων αὐτῶν, ἀνάγεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς γεωγραφίας.

Πόσα ἄρα γε τμήματα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν δὲν πάσχουσι μόνον καὶ μόνον διότι, ἀπομεμονωμένα εἰς μεσόγεια μέρη, καὶ μακρὰν κείμενα τῶν μεγάλων κέντρων τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ἠτύχησαν νὰ εὕρωσί τινα νὰ γράψῃ περὶ τούτων, νὰ διακηρύξῃ τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς κακίας αὐτῶν, νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ καταπα-

τούμενα δικαιώματά των, και να επικαλεσθῆ τὴν προσοχὴν τοῦ ἔθνους, τῶν ἀρχόντων και παντὸς πολίτου; Πόσαι ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, πόσα κεφάλαια δὲν κατέστράφησαν, ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρευσαν; Πόσοι νόμοι τοπικοῦ συμφέροντος δὲν ἔπεσαν εἰς ἀχρηστίαν, ἢ ἀπέτυχον κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν; Πόσα δὲ τέλος ἀγαθὰ δὲν ἤθελον προκύψει, ἐὰν εἴχομεν γνῶσιν και τῆς ἐλαχίστης γωνίας τῆς δούλης και ἐλευθέρης Ἑλλάδος;

Δὲν εἶνε ἀνάγκη ἴσως πρὸς Ἑλληνας ἀπευθυνόμενός τις νὰ φέρῃ πρόσφατα παραδείγματα, ὅπως καταδείξῃ ὅποια κακὰ ἐπήνεγκεν ἡ ἀγνοία τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τε τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἐποψίν και τὴν πολιτικὴν. Οὐδέποτε, εἰς οὐδένα χρόνον τῆς νεωτάτης ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καταδείχθη τοσοῦτο καταφανῶς ἡ ἔλλειψις τῶν γεωγραφικῶν γνῶσεων, ὅσον κατὰ τὰ τελευταῖα πολιτικὰ γεγονότα, ὅτε ἐπὶ χάρτου γεωγραφικοῦ ἑλλίπους ἐχαράσσοντο τὰ νέα ὄρια τῆς Ἑλλάδος.

Τοιαῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἐδημοσίευσάμεν ἀγγελίαν (Δελτίον Βοστίας, ἀριθ. 289), πρὸς ἐκδόσιν Ὀδηγοῦ τῶν ἀπλῶν γεωγραφικῶν περιγραφῶν, ὃν πρὸ πολλοῦ εἴχομεν συντεταγμένον πρὸς ἰδίαν ἡμῶν χρῆσιν. Ἐν τῇ ἀγγελίᾳ ἐκείνῃ πρὸς ἄλλοις περιεῖχοντο τὰ ἐξῆς περὶ τῆς γνώμης, ἣν ἔχομεν, τοῦ νὰ δοθῆ ὠθησίς τις πρὸς γεωγραφικὰς μελέτας, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θέλουσι βελτιωθῆ και ἐπεκταθῆ.

«Πρὸς ἐκπόνησιν γεωγραφικῶν ἔργων δύο ὑπάρχουσι κυριώτατοι τρόποι· ὁ μὲν συνίσταται εἰς τὴν ἐξ αὐτοψίας περιγραφῆν τῶν τόπων, ὁ δ' ἐκ τῆς μελέτης προϋπαρχόντων περὶ αὐτῶν συγγραμμάτων.

Ἀμφοτέρων ὁμοῦ τῶν τρόπων τούτων, τό γε νῦν ἔχον, ἀτελῶς μόνον δύναται παρ' ἡμῖν νὰ γείνη χρῆσις· διότι ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἡ ἔλλειψις πλήρους συγκοινωνίας και ἀνέτου κατὰ τὴν περιήγησιν βίου καθιστῶσι κοπιώδη, δυσχερῆ και πολυδάπανον, εἰς τινὰ δὲ μέρη και ἀδύνατον πᾶσαν πρὸς τοῦτο περιοδεῖαν ἐν Ἑλλάδι· τοῦ δὲ δευτέρου σχεδὸν δυνάμεθα εἰπεῖν οὐδεμίαν, διότι περὶ τινῶν μὲν χωρῶν ἑλληνικῶν εὐάριθμα και ἀνεπαρκῆ ὑπάρχουσι περιγραφικὰ πονήματα, περὶ τινῶν δ' ἐντελῶς ἑλλείπουσι.

Μεθ' ὅλας ὁμοῦ τὰς δυσκολίας ταύτας, ἅς προανεφέραμεν,

νομιζομεν, ὅτι δύναται νὰ γείνη ποιά τις ἀρχή-ἐξερευνήσεως τῶν κατὰ μέρος τμημάτων τῆς Ἑλλάδος, νομῶν, ἐπαρχιῶν, δήμων ἢ καὶ μικροτέρων τοπικῶν περιφερειῶν, ἐκτιθεμένης τῆς περὶ τούτων τοπογραφικῆς ἐργασίας ἐν εἶδει γεωγραφικῶν ὑπομνημάτων ἢ ἐκθέσεων. Τοιούτων δὲ κυρίως ὑπομνημάτων ἔχομεν ἀνάγκην, διότι διὰ τούτων ἐκτίθεται ἀναλελυμένως ἡ φυσικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις ὠρισμένων τόπων, καὶ παρέχεται ἀφθονος ὕλη καὶ γνησία τοῖς γεωγραφοῦσι.

Περὶ τὴν ἐκπόνησιν τοιούτων περιγραφικῶν ἐκθέσεων τῶν τόπων δύναται, νομιζομεν, ν' ἀσχοληθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥπτον πάντες οἱ παιδεύσεως ἐγκυκλίου τυχόντες· οἷον οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀνώτεροι διοικητικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ κατὰ τόπους καθηγηταὶ καὶ ἑλληνοδιδάσκαλοι, οἱ ἐπίσκοποι περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν αὐτῶν δικαιοδοσίαν ὑπαγομένων τόπων, οὓς περιέρχονται κατ' ἔτος, οἱ ἱεροκήρυκες, οἱ φοιτηταὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν πατρίδων, καὶ πᾶσι τέλος λόγιος περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ διαρκῶς οἰκεῖ».

Τὸν ὁδηγὸν τοῦτον ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οἱ βουλευόμενοι νὰ γράψωσι περιγραφὴν ὠρισμένης τοπικῆς περιφέρειας, δύναται νὰ ὁδηγηθῶσιν, ὡς ἐπὶ διαγράμματος προχείρου, περὶ τὴν τάξιν, ἣν θ' ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐρεῦνας τῶν, καὶ περὶ τὰ πράγματα, ἅτινα ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ γείνωσιν ὑποκείμενον τῆς μελέτης καὶ παρατηρήσεώς τῶν.

Δὲν ὀρίζονται βεβαίως ἐν τῷ ὁδηγῷ πάντα τὰ θέματα, διότι τοῦτο ἀδύνατον, παρελείφθησαν δὲ καὶ τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικά, τὰ ἀπαιτοῦντα εἰδικὰς γνώσεις, διότι ὁ ἐπιστήμων ὀρυκτολόγος, βοτανικός, ζωολόγος, κοινωνιολόγος, κτλ. γνωρίζει πῶς θὰ ἐργασθῇ· καὶ ὁ γεωγράφος βεβαίως γνωρίζει, ἀλλὰ τὸν ὁδηγὸν τοῦτον δὲν δίδομεν εἰς χεῖρας γεωγράφων, ἀλλ' εἰς χεῖρας λογίων, οἵτινες ἔχοντες ἐγκύκλιον παιδευσιν, δύναται νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα τῶν, καὶ νὰ πλουτίσωσι τὴν φιλολογίαν αὐτῆς διὰ τοιαύτης μελέτης. Ὁ ὁδηγὸς περιλαμβάνει ἐν τάξει φυσικὴ τὰ κύρια καὶ ἀπαραίτητα τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς περιγραφῆς θέματα, ἅτινα οὐδεὶς δύναται νὰ παρίδῃ θέλων νὰ γράψῃ περιγραφὴν τόπων ὑπὸ γεωγραφικὴν ἔποψιν. Τὰ θέματα εἶνε βεβαίως ἄπειρα καὶ ποικίλα· τινὰ μάλιστα καὶ ἰδιάζουσι κατὰ τόπους, ἐκ τοῦ ὁδηγοῦ ὅμως ὁ τοπογραφῶν δύναται

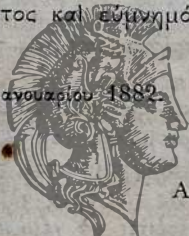
νά ὀδηγηθῆ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ μὴ ἐγγεγραμμένου καὶ ἔχοντος ἀξίαν διὰ τὸν ἀναγνώστην.

Ὁ τοπογραφικὸς οὗτος ὀδηγὸς θέλει χρησιμεύσει πρὸς τούτοις καὶ ὡς βοήθημα κεφαλαιῶδες εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς τοὺς ἐντεταλμένους τὰς λεγομένας κατοπεύσεις (*reconnaisances*), ἢ τοὺς βουλομένους ν' ἀνερευνήσωσιν οἰκαιοθελῶς καὶ περιγράψωσι χώραν τινὰ ὑπὸ στρατηγηματικὴν ἔποψιν· εἴπομεν βοήθημα κεφαλαιῶδες, διότι εἰς τὰς στρατιωτικὰς κατοπεύσεις προτείνονται ὑπὸ τῶν ἐπιτελείων τῶν στρατῶν τὰ θέματα, τὰ πρὸς μελέτην καὶ ἔρευναν, ὅλως ἰδιάζοντα, οἷαι π. χ. αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ἐδάφους, περὶ ὧν πραγματεύεται εἰδικώτερον ἢ στρατιωτικὴ τοπογραφία.

Ἀποβλέποντες δὲ καὶ εἰς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τοῦ ὀδηγοῦ προσεπαθήσαμεν νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν ὅσον οἶόν τε σύντομον, ὅπως ἀποβῆ εὐπαρακολούθητος καὶ εὐμνημόνευτος.»

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰανουαρίου 1882.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α'

Ὅρισμός τῆς Γεωγραφίας. — Διαιρέσεις. — Ὅρισμός τῆς Τοπογραφίας καὶ τῆς Χωρογραφίας. — Διαφοραὶ τούτων ἀπὸ τῆς Γεωγραφίας.

Αἱ πολιτικαὶ καὶ φυσικαὶ περιγραφαὶ τῶν τόπων καὶ τῶν χωρῶν ἀνάγονται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν γεωγραφικῶν ἐπιστημῶν, ἀποτελοῦσαι τὴν κυρίαν τούτων πηγὴν.

Γεωγραφία λέγεται ἡ ἐπιστήμη, ἡ περιγράφουσα τὴν γῆν καθόλου, καὶ ἰδίᾳ τὰς πολιτικὰς αὐτῆς διαιρέσεις.

Ἡ γῆ, ἡ ὕλη αὕτη τῆς γεωγραφίας, ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις δύναται νὰ ἐξετασθῇ· α') ὡς σῶμα οὐράνιον, β') ὡς σῶμα φυσικόν, καὶ γ') ὡς σῶμα χρησιμεῖον πρὸς κατοικίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχομεν ἐπομένως, κατὰ τὰς διαιρέσεις ταύτας, τρία κύρια καὶ κεφαλαιώδη εἶδη γεωγραφίας 1) Γεωγραφίαν μαθηματικὴν, ἢ κοσμογραφίαν, 2) Γεωγραφίαν φυσικὴν, καὶ 3) Γεωγραφίαν πολιτικὴν.

Ἡ κοσμογραφία, ἐξετάζουσα τὴν γῆν ὡς σῶμα οὐράνιον, καὶ τὰς σχέσεις ταύτης πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, ἀποτελεῖ κλάδον κεχωρισμένον, ἐξ οὗ ὁ κυρίως γεωγράφος ἀρύεται ὅ,τι μόνον ὑπεισέρχεται εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ, οἷον τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῶν τόπων, τὸν προσδιορισμὸν τῶν ζωνῶν,

καί ἐτέρας γνώσεις χρησίμους εἰς τὴν χαρτογραφίαν. Τοῦτου τεθέντος, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία ἀποτελοῦσι μόναι τὸ ὑποκείμενον πάσης γεωγραφικῆς συγγραφῆς.

Κεφάλαια κύρια τῆς μὲν φυσικῆς γεωγραφίας εἶνε 1) ἡ ξηρά, 2) τὰ ὕδατα, 3) ἡ ἀτμόσφαιρα, 4) τὰ προϊόντα, 5) ὁ ἄνθρωπος· τῆς δὲ πολιτικῆς 1) τὰ ὄρια, 2) ἡ ἐθνογραφία, 3) ἡ γλῶσσα, 4) ἡ θρησκεία, 5) ὁ πληθυσμὸς, 6) τὸ πολίτευμα, 7) αἱ διοικητικαί, στρατιωτικαί, καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις, 8) ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, 9) ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις, καὶ 10) τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εὐρισκομένων διαφόρων χωρῶν καὶ τῶν οἰκητόρων αὐτῶν.

Πολλοί, λαβόντες ὡς ὑποκείμενον τῆς μελέτης αὐτῶν ἐν μόνον τῶν κεφαλαίων τῆς γεωγραφίας, ἢ ἐν τῶν τμημάτων τούτου, παρήγαγον νέον εἶδος γεωγραφίας, καὶ οὕτω προέκυψαν πολλαὶ καὶ ποικίλαι ὑποδιαιρέσεις. Οὕτως ἔχομεν Γεωγραφίαν ἐθνογραφικὴν, βοτανικὴν, στρατιωτικὴν, ἐκκλησιαστικὴν, γλωσσικὴν, γεωλογικὴν, ζωολογικὴν, ἀνθρωπολογικὴν, ἱστορικὴν, οἰκονομικὴν, ἐμπορικὴν, στατιστικὴν, κ.τ.λ.

Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν δὲ τῶν τόπων, ἡ γεωγραφία διαιρεῖται εἰς γενικὴν ἢ καθολικὴν, ὅταν διαλαμβάνῃ τὴν περιγραφὴν ἀπάσης τῆς γῆς, καὶ εἰς μερικὴν ἢ εἰδικὴν, ὅταν διαλαμβάνῃ περὶ μιᾶς ἡπείρου, ἢ μιᾶς ἐπικρατείας. Ἡ ἔννοια δὲ τῆς καθολικότητος ἢ μερικότητος δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ἐπὶ μέρους, οἷον γενικὴ ἢ καθολικὴ γεωγραφία Εὐρώπης, Ἀσίας, ὅτε τὸ μερικὴ λαμβάνεται ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπικρατειῶν τῶν ἡπείρων, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Αἱ περιγραφαὶ τῆς γεωγραφίας εἶνε καθόλου εἰπεῖν περιληπτικαί· περιορίζονται εἰς τὰ κυριώτατα, ἀξιολογώτατα καὶ ἐπισημότατα φυσικὰ καὶ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τμήματος τῆς γῆς, ὅπερ περιλαμβάνουσιν. Ἡ λεπτομερὴς δὲ περιγραφή, καὶ ἡ κατὰ μέρος τῶν τόπων, ἢ κατατέμνουσα, οὕτως εἰπεῖν, τὴν χώραν εἰς τμήματα μικρά, ἀνήκει εἰς ἕτερον εἶδος γεωγραφικῆς μελέτης καὶ συγγραφῆς, εἰς τὴν *Τοπογραφίαν* καὶ τὴν *Χωρογραφίαν*.

Τοπογραφία λέγεται ἡ λεπτομερὴς φυσικὴ καὶ πολιτικὴ

καταγραφή τοπικοῦ σημείου ὀρισμένου, ἢ σμικρᾶς ἐκτάσεως γῆς, ἢ πολιτικῆς μικρᾶς περιφερείας, οἷον δήμου, ἐν ἣ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἐκτίθεται ἡ φυσικὴ ἢ καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις αὐτοῦ. Μεταξὺ τῆς γεωγραφίας καὶ τοπογραφίας κεῖται ἡ *Χωρογραφία*, ἧς αἱ περιγραφαὶ συνήθως ἀνάγονται εἰς μεγαλύτεραν φυσικὴν ἔκτασιν τῶν τῆς τοπογραφίας, οἷον ὀλόκληρον νομόν, ἢ ἐπαρχίαν, ἢ μεγάλην νῆσον· εἶνε δὲ λεπτομερέστεραι τῶν τῆς γεωγραφίας, καὶ συντομώτεραι τῶν τῆς τοπογραφίας.

Κατὰ τὰ προειρημένα, τὰ τρία ταῦτα εἶδη τῶν γεωγραφικῶν μελετῶν ἔχουσι κοινὰ τὴν ὕλην, ὅ ἐστι τὴν γῆν, τὸν χρόνον, ὅ ἐστι τὸ χρονικὸν διάστημα, εἰς ὃ ἀνάγουσι τὰς περιγραφὰς τῶν, διαφέρουσι μόνον κατὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ περιγραφομένου τόπου καὶ τὸν λεπτομερῆ ἢ μὴ τρόπον τῆς περιγραφῆς. Εἰς ὅ,τι λοιπὸν ἔχουσι κοινὸν συγγενέονται, τῆς γεωγραφίας περιλαμβανούσης τὴν χωρογραφίαν καὶ τοπογραφίαν, τῆς χωρογραφίας δὲ τὴν τοπογραφίαν. Ἡ γεωγραφία εἶνε τὸ πόρισμα πάσης χωρογραφικῆς καὶ τοπογραφικῆς μελέτης· θεωροῦσα ὡς εἰς ἀπόπτου μεγάλην ἔκτασιν γῆς, ἀντλεῖ τὴν ὕλην τῆς ἐκ τῶν κατὰ τόπους καὶ χώρας μερικῶν περιγραφῶν, περιοριζομένη εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν σημαντικωτάτων διαιρέσεων, τῶν κυριωτάτων σημείων, καὶ τῶν ἀξιοσημειωτάτων πολιτικῶν συμβάντων. Παραλείπει τὰς τοπικὰς λεπτομερείας, καὶ μάλιστα τὰς κοινὰς παντὶ τόπῳ παραλαμβάνουσα, φέρ' εἰπεῖν, ἐκ τῆς χωρογραφίας τὰς διοικητικὰς διαιρέσεις τῶν ἐπικρατειῶν, παραλείπει τὴν λεπτομερῆ διαγραφὴν τῶν ὀρίων αὐτῶν, παραλαμβάνουσα τοὺς ποταμούς, παραλείπει τὰ ἀσημαντὰ παραποτάμια, ἅτινα διαγράφει ἡ χωρογραφία, ἢ μόνον ἡ τοπογραφία. Ἡ αὐτὴ διαφορὰ δὲ ὑπάρχει μεταξὺ χωρογραφίας καὶ τοπογραφίας.

Ἡ τοπογραφία οὐδὲν παραλείπει, πᾶσα λεπτομέρεια, πᾶν φαινόμενον φυσικὸν ἢ πολιτικὸν ἄξιον λόγου ὑπάγεται εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς, καὶ παρέχει αὐτῷ τὴν πιστοτέραν εἰκόνα τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ περιγραφομένου τόπου, καὶ τὴν πρώτην ὕλην πρὸς οἰκοδόμησιν παντὸς γεωγραφικοῦ καὶ χωρογραφικοῦ ἔργου.

B'

Υποκείμενα τοπογραφικῶν διαγραφῶν. — Διαιρέσεις γενικαὶ αὐτῶν. — Τρόποι ἐκθέσεως. — Τίτλοι τοπογραφικῶν συγγραφῶν.

Κατὰ τὸν ἐν τοῖς προηγουμένοις δοθέντα ὄρισμὸν τῆς τοπογραφίας, αἱ τοπογραφικαὶ διαγραφαὶ τόπων μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐκτάσεως ἔχουσιν ὑποκείμενον αὐτὰ ταῦτα τὰ κεφάλαια τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς γεωγραφίας, ἢ μέρη τούτων, ὡς ὅτις ἢ ἕκτασις τοῦ περιγραφομένου τόπου δὲν παρέχει ὕλην ἐφ' ὧν τῶν κεφαλαίων. Πᾶσα λοιπὸν τοπογραφικὴ πραγματεία περιέχει δύο κεφαλαιώδη μέρη, εἴτε κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, εἴτε καὶ ἠνωμένα, περιλαμβάνοντα:

τὸ Α' τὴν φυσικὴν περιγραφὴν τοῦ τόπου.
τὸ Β' τὴν πολιτικὴν περιγραφὴν τοῦ τόπου.

Ἐν τῇ φυσικῇ περιγραφῇ περιγράφεται ὁ τόπος ὡς σῶμα φυσικόν, ἐν τῇ πολιτικῇ ὡς οἰκητήριον ἀνθρώπων.

Ἡ ἔκθεσις τῶν τοπικῶν περιγραφῶν γίνεται 1) γραπτῶς, δι' ὑπομνήματος περιγραφικοῦ, 2) διὰ τοπογραφικοῦ χάρτου ἢ καὶ 3) δι' ἀμφοτέρων τῶν τρόπων, ὡς ὅτις ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ συνοδεύηται ἡ τοπογραφικὴ ἔκθεσις διὰ χάρτου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ περιπτώσει τὸ τοπογραφικὸν ἔργον εἶνε τελειότερον, διότι ὁ τοπογραφικὸς χάρτης συντελεῖ τὰ μέγιστα πρὸς ἀκριβεστέραν κατανόησιν πάσης γεωγραφικῆς μελέτης.

Αἱ τοπογραφικαὶ περιγραφαὶ εἶνε γενικαὶ καὶ εἰδικαί. Καὶ γενικαὶ μὲν εἶνε αἱ περιλαμβάνουσαι πλήρη φυσικὴν καὶ πολιτικὴν περιγραφὴν τόπου, εἰδικαὶ δὲ αἱ περὶ ἓν μόνον θέμα ἢ κεφάλαιον περιστρεφόμεναι· ὡς μόνον εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὑδάτων, τῶν ὀρέων (Ὀρειογραφία Ἀρκαδίας. Ὑδρογραφία Λεβαδείας. Λιμενογραφία Ἀττικῆς). Εἰς ταύτας

τὰς περιγραφὰς δὲν χωρεῖ βεβαίως πολιτικὴ περιγραφή, ὡς καὶ ἀνάπαλιν εἰς τὰς πολιτικὰς δὲν χωρεῖ ἡ φυσική.

Ἡ ὀνομασία ἢ οἱ τίτλοι τῶν τοπογραφικῶν πραγματειῶν πρέπει γὰ συμφωνῶσι πρὸς τὸ περιεχόμενον. Συνήθως ἡ ὀνομασία δίδεται ἐκ τοῦ περιεχομένου, οἷον *Τοπογραφία τοῦ δήμου Ἀρακύνθου τῆς Ἐπαρχίας Εὐρυταρίας*, ἢ ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἐλήφθησαν αἱ πληροφορίες, δηλ. δι' ὁδοπορίας ἢ πλοῦ: *Περιοδεία τῆς ἐπαρχίας Καλαβρῶτων. Περίπλους Εὐβοίας*, ἢ ἄλλως πως: *Ὀρειογραφία Κρήτης*, προκειμένου μόνον περὶ ὄρεων. *Στρατιωτικὴ τοπογραφία ὄροθετικῆς γραμμῆς*, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν προτίθεται ὁ γράφων.

Συνήθης εἶνε καὶ ὁ τύπος *Περὶ Αἰγίνης, Περὶ Σύρου τοπογραφικῶς θεωρουμένης*. Πολλοὶ λαμβάνουσι τὸν χρόνον τῆς ἐξετάσεως, *Δέκα ἡμερῶν διαμονὴ ἐν Σπάρτῃ*, ὅτε περιγράφουσιν ὅ,τι ἠδυνήθησαν γὰ ἰδῶσι κατὰ τὸν χρόνοναυτὸν.

Οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι, οἵτινες τὴν λέξιν γεωγραφία μετεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς περιγραφῆς συμπάσης τῆς γῆς εἰς αὐτοὺς γῆς, ἐποιοῦντο γράψαι, ἐπὶ τῶν περιγραφῶν τῶν κατὰ μέρος χωρῶν καὶ τόπων, ἰδίων ὀνομάτων, σημαντικῶν τοῦ περιεχομένου: *Περίπλους Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Περίοδος Πηλίου*, ἢ περιηγητικός. *Σταδισμοί*. *Ὀδοιπορικὰ (δεῖνος μέρους)*. Μετεχειρίζοντο δὲ καὶ τὸ κτητικὸν τοῦ περιγραφομένου τόπου: *Σαμιακά, Χιακά, Ἀρκαδικά, Μεσσηνιακά*, ὁπόταν πρὸς τῇ γεωγραφίᾳ συνήπτετο καὶ ἡ ἱστορία, ἢ ἡ μυθολογία τῶν τόπων.

Οἱ τοπογραφικοὶ πίνακες εἶνε ἢ αὐτοτελεῖς, ἢ χρησιμεύουσιν ὡς συμπλήρωμα τῶν γραπτῶν ὑπομνημάτων. Ἡ ἀπ' ἀρχῆς ὁμως σχεδιογράφησις χάρτου δὲν εἶνε ἔργον παντός, διότι πρὸς τοῦτο ὑπάρχει χρεῖα ἐργαλείων, εἰδικῶν γνώσεων, καὶ πείρας.

Συνήθως οἱ τοπογράφοι ἀντιγράφουσιν εἰς μεγάλην κλίμακα ἐξ ἄλλου χάρτου τὸ σχετικὸν μέρος, περὶ οὗ τοπογραφοῦσιν, καὶ συμπληροῦσιν εἶτα διὰ τῶν παρατηρήσεων τῶν τὰ ἐν τῷ μέσῳ κενὰ καὶ τὰς λεπτομερείας, ἔχοντες δεδομένα τὰ κύρια σημεῖα ἐπὶ τοῦ χάρτου, διὰ τῶν τριγωνομετρικῶν καταμετρήσεων τῶν ἐπιστημόνων χαρτογράφων.

Ἡ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ μόνου σχεδιαγράφησις τόπου τινός, καὶ ἢ δι' ἀπλῆς πυξίδος δύναται νὰ γίνῃ ἐπὶ μικρῶν ἐκτάσεων, καὶ ὅταν ὁ τοπογραφῶν προτίθεται νὰ δεῖξῃ οὐχὶ τὴν ἑκτασιν καὶ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τόπου, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς τὴν θέσιν διαφόρων ἐν αὐτῷ σημείων.

Πολλάκις ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος εἶνε καὶ ἡ σχεδιαγράφησις ὠρισμένων ἀντικειμένων, οἷον ἀρχαιοτήτων, φρουρίων, ἀπόψεως πόλεων, καὶ χωρίων, κατατομῆς ὁρέων, ἐνδυμασιῶν τῶν κατοίκων.

Ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν κατοπτεύσεων ὁ τοπογραφικὸς χάρτης εἶνε ἀπαραίτητος· διότι δι' ἐνὸς βλέμματος ἐπ' αὐτοῦ κατανοεῖται ἡ κατάστασις τοῦ ἐδάφους, καὶ διακρίνονται τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σημεῖα.

Μὴ προτιθέμενοι ᾧδε νὰ γράψωμεν ὁδηγίας περὶ συντάξεως τοπογραφικῶν πινακῶν, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως εἰδικὸς τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιστημῶν συντάξῃ ἐγχειρίδιον, διδάσκον τὸν τρόπον τῆς ἀπλῆς τούτων σχεδιογραφήσεως.

Παρατηρήσειν τέλος ὅτι αἱ τοπογραφικαὶ ἐρευναι, καθὼς καὶ αἱ χωρογραφικαὶ καὶ γεωγραφικαί, συνήθως περιορίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ ἐκθεσις τῶν αἰτίων τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐν τε τῇ γεωγραφίᾳ καὶ τῇ χωρογραφίᾳ παραλείπεται, διότι ἡ ἐξέτασις τούτων εἶνε ἔργον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ δὲ περὶ τούτων δύναται νὰ γείνη ἑκτενὴς λόγος, ὅταν ὁ τοπογραφῶν εἶνε κάτοχος τῶν εἰδικῶν γνώσεων, δι' ὧν ἐπιστημονικῶς ἐξηγεῖται τὸ φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ κάτοχος πρέπει πάντως νὰ ποιῆται μνηεῖαν καὶ περιγραφὴν τοῦ φυσικοῦ φαινομένου, μὴ εἰσέρχόμενος εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν αἰτίων, ὅταν στερῆται γνώσεων εἰδικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

Προκαταρκτική περιγραφή.

Πρὸ πάσης φυσικῆς καὶ πολιτικῆς περιγραφῆς ὁ τοπογραφῶν πρέπει νὰ διαλάβῃ προκαταρκτικῶς περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς θέσεως, τῆς ὀροθεσίας, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ χαρακτηριζομένου ἐν γένει τῆς τοπικῆς περιφερείας, ἢ ἔλαβεν ὡς ὑποκείμενον τῆς μελέτης του.

Τὰ ὀνόματα τὰ γεωγραφικὰ, ὡς ὄντα τὰ κύρια γνωρίσματα τῶν τόπων, πρέπει νὰ καταγράφονται ἀκριβῶς ὡς προφέρονται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ἐὰν δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου ὑπάρχωσι δύο ἢ καὶ πλεῖότερα ὀνόματα, ἢ νέον καὶ ἀρχαῖον πρέπει νὰ μνημονεύωνται ἀμφότερα, σημειουμένου εἰ δυνατόν καὶ τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος.

Ἡ ἔρευνα τοῦ ὀνόματος πρέπει νὰ γίνηται μετ' ἀκριβείας, καὶ, ὡσάκις ὁ τοπογραφῶν ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας καὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ ὀδηγοῦ του ἢ ἄλλου προσώπου, ὅπερ ἐρωτᾷ, πρέπει νὰ ἀνευρίσκῃ τὴν ἀλήθειαν δι' ἐρωτήσεων πρὸς ἄλλα πρόσωπα. Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν κατὰ μέρος τοποθεσιῶν πρέπει νὰ γίνηται ὡσαύτως χρῆσις τῶν ὀνομάτων τούτων, καὶ νὰ μὴ παραλείπωνται ὡσάκις εἶνε γνωστά. Αἱ ἀόριστοι δ' ἐκφράσεις, οἷαι αἱ ἐξῆς «τοῦ χωρίου Α ὑπέρεκειται ὄρος ὑψηλόν, κτλ. ἢ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Β ὄρους κεῖται χωρίον, ἄνευ δὴλα δὴ μνείας τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους, ἢ τοῦ χωρίου, πρέπει ὅσον οἶόν τε ν' ἀποφεύγωνται.

Παρ' ἡμῖν ἔνθα ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως, ἀντὶ τῆς ἐν χρήσει κοινῆς ὀνομασίας πολλαχοῦ καθιερώθη ἡ ἀρχαία, πρέπει νὰ γίνηται χρήσις ἀμφοτέρων· νὰ προτάσσηται δὲ ἡ μᾶλλον γνωστή, καὶ ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει.

Ἡ θέσις τῶν τόπων εἶνε σχετικὴ καὶ ἀπόλυτος· ἡ πρώτη εἶνε ἡ γεωγραφικὴ, ὀριζομένη σχετικῶς πρὸς ἑτέραν θέσιν λαμβανομένην ὡς γνωστήν, οἷον τὸ Α χωρίον κεῖται ΒΑ τοῦ Κ χωρίου. Ἡ ἀπόλυτος δὲ θέσις εἶνε ἡ σημείωσις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τοῦ χωρίου Α. Βίς τὴν σχετικὴν γεωγραφικὴν θέσιν ὀριστέον καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς, ἐὰν εἶνε παραλία, μεσόγειος, ἀμφιθάλασπος ἢ ἀμφίρρυτος, νῆσος, καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν ὅλην χώραν, ἧς ἀποτελεῖ μέρος, π. χ. ὁ Δῆμος Λαγείας εἶνε ὁ μεσημβρινώτερος τῶν δήμων τοῦ Γυθείου, καὶ τῆς ὅλης Πελοποννήσου.

Ἡ ὀροθεσία, ἧτοι ἡ καταγραφή τῶν ὀρίων φυσικῶν ἢ πολιτικῶν τοῦ περιγραφομένου τόπου, πρέπει νὰ σημειῶται ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν τοῦ ὀρίζοντος.

Βίς τὴν ἔκτασιν δὲ τοῦ περιγραφομένου τόπου ὁ τοπογράφων ὀρίζει τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ εἰς τετραγωνικὰ μέτρα, χιλιόμετρα, μίλια, στρέμματα, ἢ τούτου μὴ δυνατοῦ ὄντος, ὀριστέαι αἱ διαστάσεις αὐτοῦ κατὰ πλάτος καὶ μήκος εἰς μέτρα, χιλιόμετρα, μίλια, βήματα ἢ ὥρας πεζοῦ ¹⁾, ἢ καὶ ἰπέως. Δύναται δὲ νὰ μνημονευθῆ καὶ ἡ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ἡ ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἀπόστασις, ἢ τὸ μείζον πλάτος καὶ μείζον μήκος, ἢ καὶ τὸ ἔλαττον σχετικῶς πρὸς τὴν φορὰν, ἣν ἔχει εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Ὁ χαρακτηρισμὸς ἐν γένει τῆς χώρας περιλαμβάνει τὴν μορφήν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους. — Χώρα ὀρεινὴ, πεδινὴ, τραχεῖα, ἀγρία, ἀμμώδης, κατάδρυμος, ἀνώμαλος, ὀμαλή, δασώδης, γυμνὴ, ὑψηλὴ, χθαμαλὴ, κοίλη, λυπρά, εὐφορος, ἄγονος, πολυὺδρος, ἀλιτενὴς, εὐγέωργος, εὐβοτος, εὐδενδρος, σύνδενδρος, ψυχρά, νιφοβόλος, σπραγγώδης.

1) Κατὰ μέσον ὄρον ὁ πεζὸς διανύει 4,500 μέτρα ἢ 4¹/₂ χιλιόμετρα καθ' ὥραν.

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἰδίως φυσικὴ περιγραφή.

Μετὰ τὴν προεισαγωγικὴν περιγραφὴν ἔπεται ἡ ἰδίως φυσικὴ περιγραφή, ἣτις διαιρεῖται κατὰ τὴν φυσικὴν διαίρεσιν τῆς γῆνους ἐπιφανείας καὶ τὰς ὑποδιαίρεσεις αὐτῆς.

Ἡ γῆνους ἐπιφάνεια σύγκειται ἐκ ξηρᾶς καὶ ἐξ ὕδατος.

§ 1. Περιγραφή ξηρᾶς.

Ἡ ξηρὰ πανταχοῦ ἀποτελεῖται ὑπὸ ἐξοχῶν καὶ ἐσοχῶν, ἢ ὑπὸ ὀρέων καὶ πεδίων. Διὸ καὶ ἡ τοπογραφικὴ περιγραφή περιλαμβάνει τὴν ὄρεογραφίαν καὶ πεδιογραφίαν.

Ἡ ὄρεογραφία καὶ πεδιογραφία δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ὅπου, ἢ καὶ κατὰ μέρος, εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τοῦ τοπογραφουμένου ὡς πρὸς τούτο τόπου. Ἀμφότερα τὰ τμήματα ταῦτα τῆς τοπογραφίας πρέπει νὰ ἐκτίθωνται λεπτομερῶς καὶ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας· διότι ἡ ὄρεινὴ ἢ πεδινὴ μορφή τῶν τόπων ἀσχετῆ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν, τοῦ ἠθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων, τοῦ βίου, καὶ καθόλου εἶπεῖν ἐπὶ τοῦ ἐγγχωρίου πολιτισμοῦ. Πλὴν δὲ τούτων αὐξάνει ἢ μειοῖ καὶ τὴν στρατηγηματικὴν ἀξίαν τῆς χώρας.

α') Ὀρεογραφία.

Ἡ ὄρεογραφία ὑποκείμενον ἔχει τὴν περιγραφὴν τῶν ὀρέων, βουνῶν, λόφων, λοφίσκων, μαστῶν, πάγων, γηλόφων ἢ γεωλόφων.

Ὀρη λέγονται τὰ ἔχοντα ὕψος 6,000 — 10,000 ποδῶν. Βουνοὶ τὰ μὴ ὑπερβαίνοντα τοὺς 2,000 πόδ. ὄρη. Λόφοι τὰ μικρότερα τούτων, μέχρι 300 ποδῶν. Μαστοὶ μεμονωμένα ὑψώματα, ἡμισφαιρικὴν ἔχοντα κορυφήν. Πάγοι λόφοι με-

μονωμένοι βραχώδεις και ανώμαλοι. *Γήλοφοι* ύψώματα εκ χώματος.

Ἡ περιγραφή τῶν ὁρέων περιλαμβάνει τὰς μερικὰς περιγραφὰς τῶν μερῶν αὐτῶν, και δὴ περιγραπτέα:

Ἡ *κορυφή* ὡς πρὸς τὴν *μορφὴν* αὐτῆς, εἴαν εἶνε *αἰχμή*, *ὄδους*, *κέρας*, *βελόνη*, *πρίων*, *τράπεζα*. ἢ εἴαν *σχηματίζη* *κορυφογραμμὴν*, ὅ ἐστι *συνεχῆ γραμμὴν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον*, ἢ *ράχιν* ἢ *ὄφρῦν* ὅταν *σχηματίζη* *κυματισμοὺς* και *καμπυλώματα* ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης γραμμῆς, εἰς ἣν *συμπίπτουσιν* αἱ ἐκατέρωθεν *πλευραὶ*, και γίνεται ὁ *διαχωρισμὸς* τῶν *ὕδάτων*.

Τὰ *πλευρά*. Ἐπὶ τούτων ὁ *τοπογραφῶν* ἔχει νὰ ἐξετάσῃ τὸν *σχηματισμὸν*. *Πλευρὰ ὀμαλά*, *ἀπόκρημνα*, *ἀπότομα*, *ὄρθια*. *Πλευρὰ κατὰ αἰμασίας* ἢ *κατὰ βαθμίδας*. Ἐπὶ τῶν *αἰμασιῶν* *περιγραπτέοι* και οἱ *κλινοί*, δηλ. οἱ *μεταξὺ* τῶν δύο *ἐπιπέδων* τῶν *αἰμασιῶν* *χωροί*. οἱ *παραστημοί*, δηλ. ἡ *ἄνω ἐξέχουσα γωνία* τῆς *αἰμασίας*, και οἱ *παραλινοί* ¹⁾, ἢ *κάτω ἐξέχουσα γωνία*. Ἐν ταῖς *νήσοις* εἰς τὰς *παραλινοὺς* *φυτεύονται* *συνήθως* αἱ *ἄμπελοι*.

Οἱ *πρόποδες* και *ὑπόρειαι*, ἐφ' ὧν *παρατηρητέα* ὁ *σχηματισμὸς* ὁ *βραχώδης* ἢ *μή*, ἢ *ἐνωσίς* τῶν πρὸς τὴν *πεδιάδα*, ἢ ἢ πρὸς τὴν *θάλασσαν ὀμαλή* ἢ *ἀπότομος καταφορά*, ἢ *ἐπικαλύπτουσα* τοὺς *πρόποδας* *φυτικὴ γῆ*, ἢ *χάλικες* κτλ.

Αἱ *σειραὶ* αὐτῶν ἢ *θειράδες*, τὰ *συμπλέγματα*, οἱ *κόμβοι*, οἱ *πρόβουνοι*, οἱ *μεσόβουνοι*, αἱ *ἀποσχίδες*. Τὰ ὄρη τὰ ἔχοντα *ἐκατέρωθεν* *πολλὰς ἀποσχίδας* *κλητέα* *σκολοπενδρῶδη*. Ἐπὶ τούτων *ἐξεταστέα* ἢ *φορὰ* πρὸς τὸν *ὀρίζοντα* π. χ. τὸ ὄρος *Γ* φέρεται ἀπὸ *Βορρᾶ* πρὸς *Νότον*. ἢ *ἐκτασις* αὐτῶν, ἢ *ἀρχὴ* και ὁ *τερματισμὸς*. ὁ *τερματισμὸς* *περιλαμβάνει* και τὴν *περιγραφὴν* τῶν *ἄκρωτηρίων*, και τῶν *παραλιῶν*, ὅταν τὸ ὄρος *τερματίζηται* πρὸς τὴν *θάλασσαν* (*Παραλῖαι* *ραχιώδεις*, *ὄρθια*, *ἀπότομοι*, *σπηλαιώδεις*). Ὅταν δύο *ἄκρωτήρια* *προσκλίνοντα* *περικλείουσι* *λιμένα* ἢ *κόλπον*, *περιγραπτέα* ἢ *δρε-*

1) Τοπογραφικοὶ ὄροι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς νησιώταις πῶν Κυκλάδων.

πανοειδής ἐπιστροφή αὐτῶν, καὶ ἡ πρὸς τὸν ὀρίζοντα κλίσις τοῦ κυρτοῦ. Σημειωτέος ὡσαύτως ὁ *σύνδεσμος* τῶν ὀρέων πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὸ ὅλον ὄρεογραφικὸν σύστημα τῆς χώρας, καὶ ἡ ἐκ τοῦ *κόμβου*, ὅ ἐστιν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ σημείου αὐτῶν διακλάδωσις. Ἐξεταστέοι ὡσαύτως καὶ οἱ *πρόβουνοι* δὴλ. τὰ πρὸ τῶν ὀρέων κείμενα ὑψώματα καὶ οἱ *μεσόβουνοι*, δὴλ. τὰ ὑψώματα, τὰ μεταξὺ ὀρέων καὶ προβοῦνων κείμενα· διότι ἐπὶ τούτων συνήθως ὑπάρχει φυτική γῆ καὶ γίνεται καλλιέργεια.

Τὰ μεταξὺ τῶν *δειράδων* *κενὰ* διαστήματα, οἷον στενά, κλεισώρειαι, πύλαι, δίοδοι (δερβένια τουρκ.), οὕτω καλουμένων τῶν ἀποτόμων στενωπῶν *δειράδος*, δι' ὧν σχηματίζονται δίοδοι. Ὡσαύτως αἱ *καμπαὶ* αἱ διαχωρίζουσαι δύο κορυφὰς τοῦ αὐτοῦ ὄρους· διὰ τῶν *καμπῶν* τούτων, αἵτινες καλοῦνται κοινῶς *διάσελα* ἢ *διαπόρια* (cols), ἑλληνικώτερον δ' ἴσως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ταύτας *ὑπερβολὴν ὄρους*, γίνεται συνηθὴς ἡ διάβασις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον πλευρὸν τοῦ ὄρους. Συνηθὴς ἐκατέρωθεν τῆς ὑπερβολῆς ἀρχοῦνται ἐκ τῶν ὑπωρειῶν *κοιλιάδες* ἢ *αὐλῶνες*.

Τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων *κοιλώματα* ἢ *ἐπίπεδα*, οἷον *χαράδραι*, *ἀγκῶνες*, *ρέυματα*, *συνάγκειαι*, ἢ *μισγάκειαι*, *φάραγγες*, *βάραθρα*, *σχισμοὶ* ἢ *ῥωχμοὶ*, *σπήλαια*, *ἄντρα*, *ὄροπέδια*. Τὰ τελευταῖα ἐν Κρήτῃ καλοῦσιν *ὄμαλους*.

Τὸ *ὕψος* τῶν ὀρέων, ὅπερ εἶνε ἀπόλυτον καὶ σχετικόν. Ἀπόλυτον ὅταν μετρηθῆται ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης σχετικόν δὲ ὅταν μετρηθῆται ἐκ τῶν ὑπωρειῶν. Δύναται δὲ νὰ σημειωθῆ καὶ εἰς ὥρας ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν μέχρι τῆς κορυφῆς.

Ἡ *ἀνάβασις* (ἀνάβασις ὄρους ὄμαλή, ἀνωφερής, ἀπότομος, ὄρθια, κινδυνώδης). Ἐπὶ ταύτης σημειωτέαι αἱ εἰς τὴν κορυφὴν φέρουσαι ἀτραποὶ καὶ ὁδοί, καὶ αὗται αἱ κοινῶς λεγόμεναι *γιδόστραται*. Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους σκηνογραφικὴ θέα, μετὰ σημειώσεως ἀκριβοῦς μέχρι ποῦ διήκει ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ, καὶ τί δύναται νὰ κατοπτρεύσῃ τις διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν ἢ τηλεσκοπίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς.

Ἡ ὅλη τέλος *κατάστασις* αὐτοῦ. Ὅρος *κατάφυτον* *δασῶ-*

δες, συνηρεφές, φαλακρόν, γυμνόν, πετρῶδες, μαλακόν. Ὅποια ἢ ἐπιπολῆς γῆ. Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περιγραφή αὐτοῦ ὡς ἡφαιστείου.

Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων ἀνάγκη νὰ σημειῶται ἐὰν εἶνε διαρκῶς χιονοσκεπῆ, ἢ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, καὶ τίνα, καὶ μέχρι τίνος μηνός. Ὡσαύτως μέχρι τίνος σημείου ἀπὸ τῆς κορυφῆς καταβαίνει ἡ χιὼν συνήθως. Μέχρι τίνος ὡσαύτως σημείου ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν ἀναβαίνει ἡ βλάστησις. Τίνα τὰ μετεωρολογικὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους φαινόμενα, καὶ τί δεικνύουσιν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ὑπωρειῶν ἢ τῶν πεδιάδων. Τέλος πρέπει νὰ ἐκτίθηται ἡ γεωλογικὴ καὶ ἡ ὄρυκτολογικὴ κατάστασις τοῦ ὄρους, ἐὰν ὁ τοπογραφῶν ἔχει τὰς πρὸς τοῦτο γνώσεις.

β') Πεδιογραφία.

Ἡ πεδιογραφία περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴν τῶν πεδιάδων, κοιλάδων, αὐλώνων, γαπῶν, γρανῶν, στεππῶν. Ἡ πεδιάς λέγεται ἕκτασις μεγάλη ἐδάφους, οὐτις ἢ ἐπιφάνεια εἶνε ἠνωμένη καὶ ὀπίσσω εὐθεία, ἐλαφροῦς σχηματίζουσα κυματισμούς. Αἱ πεδιάδες ἔχουσι πάντοτε μικρὰν κλίσιν, ἄλλως ἤθελον μεταβληθῆ εἰς ἔλη. Κοιλὰς λέγεται ἕκτασις μικρὰ ἐδάφους μεταξύ ὄρεων ἢ ἄλλων ὑψωμάτων κεκλεισμένη, διαφόρου κλίσεως καὶ σχήματος ἐπιμήκους καὶ παράλληλος πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν περικλειούσας αὐτὴν ὄροσειράς. Αὐλῶν μικρὰ κοιλάς. Νάπη ὄρυμῶδης κοιλάς. Χοάνη (cirque) βαθύ ἐπίπεδον μέρος, πάντοθεν περικεκλεισμένον ὑπὸ ἀποτόμων ὑψωμάτων. Στέππη πεδιάς ἀκαλλιέργητος, ἄδενδρος ἐντελῶς, καὶ ποῶδης.

Ἰπὸ τοπογραφικὴν καθαρῶς ἔποψιν αἱ κοιλάδες διακρίνονται εἰς ὑψηλὰς καὶ χθαμαλὰς. Εἰς ἀπλὰς κοιλάδας, τὰς συγκειμένας ἐξ ἑνὸς τμήματος, καὶ εἰς συνθέτους, τὰς διηρημένας εἰς πολλὰ τμήματα καὶ ὑδατολεκάνας διὰ περιστροφῶν ὄρεων, διὰ παρενθέσεως μεσοβούνων, ἢ τὰς σχηματίζουσας διάφορα ἐπίπεδα, διαχωριζόμενα δι' ὄρεινῶν καὶ ἀποτόμων πετρωμάτων, ὅτε ἡ κοιλάς διαιρεῖται εἰς ἄνω, μέσην, καὶ κάτω. Εἰς κοιλάδας πολυσυνθέτους, τὰς συγκειμένας ἐκ

πολλῶν κοιλάδων συμπεπλεγμένων· ἐν ταύταις διακρίνεται ἡ κυρία κοιλάς τῶν δευτερευουσῶν, αἵτινες εἶνε κλάδοι τῆς πρώτης. Παρακοιλιάδες λέγονται αἱ κοιλάδες αἱ καταλήγουσαι εἰς τὴν κυρίαν κοιλάδα.

Ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῶν σχετικῶς πρὸς τὰ ὄρη αἱ κοιλάδες κεῖνται ἢ κατὰ μῆκος τῆς δευτέρας, ἢ καθέτως ἐπ' αὐτῆς, ἢ ἐγκαρσίως, ἢ ἀκτινοειδῶς ὅταν εἶνε πολλαί.

Πλευρὰ τῆς κοιλάδος λέγονται αἱ ἐκατέρωθεν αὐτῆς κατωφέρειαί τῶν ὀρέων, μυχός ἢ ἀρχὴ αὐτῆς, στόμιον δὲ τὸ μέρος, δι' οὗ ἀναστομοῦται εἰς τὴν πεδιάδα. Μεταξὺ τοῦ μυχοῦ καὶ τοῦ στομίου κεῖται ἅπαν τὸ μῆκος τῆς κοιλάδος.

Ἐπὶ τῶν πεδίων ἐν γένει ἐξεταστέα τὰ ὄρια, ἢ θέσις, τὰ παρόχθια τοῦ διαρρέοντος αὐτὰ ποταμοῦ καὶ ἡ κοίτη αὐτοῦ, ἢ λεκάνη τῆς ἀπορροῆς, ἢ ὁ ὄχετός τῆς ἀπορροῆς (bassin de réception), ἣτις εἶνε ἡ λεκάνη ἐκείνη, ἢ κειμένη ἐν ἀρχῇ τῶν πηγῶν αὐτοῦ, ἐξ ἧς κυρίως ἀρχεται βέων ὁ ποταμός. Ἐξεταστέον ὡσαύτως τὸ ὕψος τῶν πεδίων (πεδιάς ὑψηλῆς, βαθεῖα, ταπεινῆς, κοίτης), ὁ μυχός ἢ ὁ λαιμὸς αὐτῶν, ὅστις κεῖται εἰς τὸ ἀνωτάτον ἄκρον, ὅπου συνήθως πηγάζει ὕδωρ, καὶ ὅπου τὰ πεδία στενοῦνται, τὸ τέρμα αὐτῶν, ὅ ἐστι τὸ πλατὺ καὶ ἀνεστομωμένον μέρος τοῦ πεδίου. Τὸ στόμιον ἢ αἱ ἐκβολαί, δι' ὧν μικραὶ κοιλάδες ἢ δευτερεύουσαι ἐνοῦνται πρὸς μεγάλας πεδιάδας. Τὸ ἔδαφος, ὡς πρὸς τὴν ποιότητα αὐτοῦ, καὶ εὐφορίαν ἢ ἕτερα χαρακτηριστικά, οἷον ἐὰν εἶνε εὐένδοτον, μαλακόν.

Αἱ πεδιάδες καὶ κοιλάδες δύνανται νὰ περιγραφῶσι καὶ ὡς ὑδατολεκάναι, ὧν ὄριον εἶνε ἢ ἐπὶ τῶν πέριξ ὀρέων γραμμὴ τῆς διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων. Αἱ ὑδατολεκάναι εἶνε κεκλεισμένα καὶ ἀνοικταί.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ ἔρευνα τῶν βαρῶν, καταβοθρῶν, ἢ κοινῶς χωρευτῶν, ἔνθα καταρρέουσι, διεξαγωγὴν λαμβάνοντα πολλακίς ὕδατα ποταμῶν καὶ λιμνῶν.

§ 2 Ὑδατογραφία.

Ἡ ὑδατογραφία τῶν χωρῶν ἀποτελεῖ ἐν τῶν σημαντικῶν

μερῶν μετὰ τῆς ὄρεογραφίας τῶν τοπογραφικῶν ἐρευνῶν. Τὰ ὕδατα ἐν γένει εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς εὐφορίας, τοῦ πλούτου, τῆς συγκοινωνίας, τοῦ θερπνοῦ καὶ εὐκραοῦς κλίματος, τῆς καλλονῆς καὶ ἀπολαυστικότητος τῆς χώρας, καὶ μυρίων ἄλλων ἀγαθῶν ἐν παντὶ τόπῳ· εἶνε δὲ πολλάκις καὶ πηγὴ ἀφορίας, γόσων καὶ καταστροφῶν, ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν, τῶν σχηματιζομένων τελεμάτων κτλ. Διὰ τοῦτο ἡ ὕδατογραφία πρέπει νὰ ἐκτίθῃται μετ' ἀκριβείας καὶ δι' ὄλων τῶν δυνατῶν παρατηρήσεων.

Ἐν τῇ ὕδατογραφίᾳ διακρίνομεν α') τὰς θαλάσσας, β') τὰ ῥέοντα ὕδατα, γ') τὰ στάσιμα.

α') Θάλασσαι.

Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ ἐξετάζονται μικρὰ τμήματα θαλάσσης, καθόσον χρησιμεύουσιν ὡς ὄρια ξηρᾶς ἢ ὁδοὶ συγκοινωνίας, ἢ τόποι ἀσκήσεως ναυτιλίας καὶ ἀλιείας. Ἐν πρώταις ὀριστεῖα ἢ ἐκθεσις τῆς περιγραφομένης θαλάσσης, τὸ βάθος, ὁ βυθὸς καὶ τὸ εἶδος τοῦτου, τὸ χρῶμα ἢ καθαρότης τοῦ ὕδατος, ἢ διαφάνεια, ἢ γεῦσις, ἢ μέση θερμοκρασία, αἱ κινήσεις τῆς θαλάσσης (παλίρροισι, καὶ ἑμπώτιδες, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν συμβαίνουσι), τὰ ρεύματα (διεϋθύνουσι αὐτῶν καὶ αἷτια, ταχύτης καὶ δύναμις, χρόνος καθ' ὃν συμβαίνουσι καὶ διάρκειαι), αἱ δῖται καὶ ροῶδεις ἑλιγγες, τὸ σύνηθες ὕψος τῶν κυμάτων, ἢ εὐπλοια καὶ δύσπλοια τῆς θαλάσσης.

Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν ἐπιθαλασσιδίων τόπων, καίτοι ἀναφέρονται εἰς ξηρὰν· τῶν ἀκτῶν, αἰγιαλῶν, ἡϊόνων, χοιράδων, σπιλάδων, σκοπέλων, πλαταμώνων, ἐρμάτων κρητῶν, τερατῶν, λισσάδων, σύρτεων ἄμμων, θινῶν. (Ἐπὶ τῶν θινῶν καὶ ἄμμων ἐρευνητέα ἢ ἕκτασις καὶ τὸ εἶδος τῆς ὑπ' αὐτὰς γῆς, ὡς καὶ τῶν αἰγιαλιτίδων ψηφίδων).

Ὡσαύτως τῶν πορθμῶν καὶ ἰσθμῶν, ἐφ' ὧν σημειωτέον τὸ μῆκος καὶ πλάτος (Ἐπὶ τῶν ἰσθμῶν τὸ στενώτερον μέρος λέγεται δίοικος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις). Ἐξεταστέα ἐπὶ τῶν πορθ-

μῶν τὰ συμβαίοντα θαλάσσια φαινόμενα, καὶ ἡ χρησιμότης ὡς θαλασσίων ὁδῶν. Τῶν ἀκρωτηρίων, τῶν ἀνχένων τούτων, τῶν τεταρωδῶν τῆς θαλάσσης ἀναρύσεως. Ὅσακις τὰ ἀκρωτήρια χερσονησίζουσι περιγραπτέα ἀκριθέστερον.

Τὰ ἀκρωτήρια ἢ αἱ ἀκραι εἰς τὰ ὁποῖα συνήθως τερματίζονται τὰ ὄρη, ἅτινα εἶνε κύρια σημεῖα τῆς μορφῆς χώρας περιρρύτου, δύνανται νὰ περιγραφῶσι καὶ ἐν τῇ ὄρεογραφίᾳ ἢ πεδιογραφίᾳ· ἐν τῇ τελευταίᾳ μόνον ὅταν τὰ ἀκρωτήρια εἶνε γλῶσσαι γῆς ἀλιτενεῖς. Ταῦτα πάντα ὅμως μένουσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ γράφοντος.

Κυρίως ὅμως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ σπουδαιότητα ἔχει ἡ περιγραφὴ τῶν ἐπιθαλασσιῶν μερῶν, τῶν ἐπιτηδείων εἰς προσορμήσεις πλοίων, τοιαῦτα εἶνε κόλποι, κολπίσκοι, λιμένες, ὄρμοι, ὄρμισκοὶ ἢ μανδράκια, ἢ καὶ ἄλλως ἀνλάκια, ναύλοχοι, ἀγκυροβόλια, γηλαὶ αἰγιαλίτιδες, ὕφορμοι διότι ταῦτα δύνανται νὰ εἶνε ἐπίκεια μεσογείων πόλεων, καὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ὄρητῆρια καὶ καταγωγὰ πλοίων. Ἐπὶ τούτων καὶ ἰδίως ἐπὶ λιμένων περιγραπτέα τὸ στόμιον, τὸ βάθος καὶ ὁ μυχός, ἡ κρηπίς, τὸ μέγεθος. Σημειωτέον πρὸς τούτοις τὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ὃ εἶνε ἀναπεπταμένοι, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἄνεμοι, ὑφ' ὧν προσβάλλονται, καὶ ἐν σκέπη τίνων εὐρίσκονται. Ἐπὶ τῶν κόλπων σημειωτέα ἢ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀκρωτηρίου εἰς τὸ ἕτερον, ἢ διάγραμμα καλουμένη, ἢ περαία, πέρασμα, καὶ ἢ ἀπόστασις διὰ περικολπίσματος. Σημειωτέα ὡσαύτως τὰ μέρη ἐν οἷς οἱ κόλποι διατείνονται καὶ ἐν οἷς στεροῦνται.

β') ῥέοντα ὕδατα.

Τὰ ῥέοντα ὕδατα εἶνε πηγαί, καὶ ποταμοί.

1) Αἱ πηγαὶ κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ ἐκρέοντος ὕδατος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναβλύσεως εἶνε διαφόρων εἰδῶν, πηγαί, κρήναι, κεφαλόβρυσσα, ἢ κεφαλάρια, κρουνοί, ροτίδες ἀπλαῖ, μονομάτια. Ἡ περιγραφὴ τούτων περιλαμβάνει τὸ ὄνομα, καὶ τὴν θέσιν, τὸ ἕψος ἐν ᾧ κεῖνται, τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος, τὴν θερμοκρασίαν τὰς ιδιότητας (πόσιμον, ἐλα-

φρόν, βαρύ, μεταλλικόν, ίαματικόν, άλμυρόν, ύφάλμυρον, σιδηρούχον, θειούχον, κτλ.), τήν διάρκειαν τῆς ροῆς, τόν τρόπον καί τήν χρησιμότητα. Πηγαί άέναοι, περιοδικαί ἢ διαλείπουσαι, χρόνος διαλείψεως, πηγαί έκλείψασαι, άναπηδητικά. Ἐπί πηγῶν κάφθας, έξεταστέα καί ἡ έμπορικῆ καί βιομηχανικῆ άξία.

Ἰδιάζουσιν έξετασιν επιβάλλουσιν αἱ ίαματικά πηγαί. Ἐπί τούτων έρευνητέα τὰ χημικῶ συστατικά τοῦ ύδατος, ὁ χρόνος καθ' ὃν γίνεται χρῆσις τῶν ύδάτων πρὸς πόσιν ἢ λούσιν ἢ εἰσπονήν τῶν άτμῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν άσθενῶν. Περιγραφή τῶν θεραπευτηρίων καί τῶν λουτρῶν άνδρῶν καί γυναικῶν. Νοσήματα θεραπευόμενα. Τρόποι μεταβάσεως. Ταῦτα πάντα οἱ μῆ έχοντες ειδίκας γνώσεις χημικάς καί ίατρικάς, δύνανται νά μάθωσι παρὰ τῶν έν τοῖς λουτροῖς ὑπαρχόντων ίατρῶν.

Ἡ περί τῶν πηγῶν έξετασις πρέπει νά συνδέεται καί μετὰ τῆς καταστάσεως καί τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀρέων, ταῦ κλίματος, τῶν ἡφαιστείων φαινομένων, τῶν βρογῶν, χιόνων κτλ. τῶν τόπων, έν οἷς αἱ πηγαί.

2) Οἱ ποταμοί εἶνε κυρίως ποτάμοι, ποτάμια, ρύακες, χιορορρύακες, ἢ χιοκοπόταμα καί ρεύματα. Ἐνταῦθα ανάγονται καί οἱ ὄχετοί, αἱ διώρυγες, τὰ ὑπόγεια ρεῖθρα.

Ἐπί τούτων ἡ περιγραφή περιλαμβάνει τὸ ὄνομα καί τὸ εἶδος αὐτῶν (παραποτάμια, χείμαρροι) τὰς πηγάς, τὰς έκβολάς ἢ στόμια, ἢ στόματα, τὸ σχῆμα τῶν έκβολῶν (Δέλτα), καί τήν γεωγραφικῆν θέσιν τῶν κυρίων σημείων τοῦ ποταμοῦ, καί ὁῦ τῶν πηγῶν καί έκβολῶν, αἵτινες, ὡσάκις εἶνε λιμνώδεις, έξεταστέαί ειδικώτερον. Καί τῶν τυφλῶν στομάτων τῶν ποταμῶν άναγκαία καί οὐσιώδης εἶνε ειδικῆ περιγραφή. Ἐκριβῶς ὀριστέα καί τὰ σημεία, εἰς ἃ έμβάλλουσιν εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τὰ παραποτάμια.

Κοίτη ποταμῶν. Βάθος, πλάτος αὐτῆς κατὰ τόπους, μήκος ὀλικόν. Ὁχθαί ἢ άνηθρα. Περιγραφή άριστερᾶς καί δεξιᾶς ὄχθης (δεξιᾶ λέγεται ἡ κειμένη έν δεξιᾷ τοῦ ὀρῶντος πρὸς τὰς έκβολάς, άριστερᾶ ἢ άντίθετος). Διεύθυνσις τῆς κοί-

της. Συμβολαί ἐκ δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν. Γωνίαi συμβολῶν καὶ φαινόμενα ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν ὑδάτων.

Περιγραφή τῆς ἀνω ροῆς τοῦ ποταμοῦ, ἥτις συνήθως εἶνε ἢ παρὰ τὰς πηγάς, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ μείζων κλίσις τοῦ ὑδάτος τοῦ ποταμοῦ, ἥτις λέγεται πτώσις, τῆς μέσης ροῆς, τῆς διὰ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους, μεσοβούλων, καὶ προβούλων γινομένης, καὶ τῆς κατωτάτης ροῆς, τῆς διὰ τῆς πεδιάδος.

Ἀναβάσεις τῶν ποταμῶν· χρόνος τῆς ἀναβάσεως αὐτῶν. Κατώτατο ὕψος τῶν ὑδάτων (étiage) τοῦ ποταμοῦ, ὅ ἐστι τὸ ὕψος κάτω τοῦ ὁποῖου δὲν καταβαίνει τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς 0 τοῦ μέτρου τῆς ἀναβάσεως.

Ἡ πρὸς τὸν ὀρίζοντα κλίσις τοῦ ποταμοῦ, διάφορος οὔσα ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν. Ἐλιγμοὶ καὶ καμπαί.

Βραχίστες τοῦ ποταμοῦ, τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τούτων νησίδια. Καταρράκται ἢ πτώσεις τῶν ὑδάτων· ὕψος αὐτῶν φαινόμενα ἐκ τῆς πτώσεως.

Ταχύτης καὶ δύναμις τῆς ροῆς. Ποσότης ὑδάτος. Δίναι.

Περιγραφή τοῦ ὑδάτος, χρώμα, θερμοκρασία, συστατικά, διαφάνεια, γεύσις.

Πλημμυραί· χρόνος καθ' ὃν συνήθως συμβαίνουσι· σημεῖα τῶν μερῶν ἐξ ὧν ἀρχονται· ἐκτάσεις καλυπτόμεναι ὑπὸ τούτων. Ὅποῖου εἶδους ἴλιν καταφέρουσιν. Ἐπιχωματώσεις καὶ προσχώσεις ἐκ τῶν πλημμυρῶν. Ἄμμος, ψηφίδες. Προχώματα, καὶ διώρυγες, καὶ ὄχετοὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῶν πλημμυρῶν ζημιῶν.

Ἐπὶ τῶν διαβατῶν ποταμῶν ὑπόδειξις τῶν πόρων ἢ τῆς διαβάσεως διὰ τῶν ρηχῶν. Ἐπὶ πλωτῶν ἢ ναυσιπόρων ἢ ἀπλῶς σχεδιαφόρων, περιγραφή τοῦ εἶδους τῶν πλοίων, σχεδιῶν καὶ πορθμείων, καὶ σημειώσεις τῶν ἐπικινδύνων μερῶν τῆς διαβάσεως. Ἐπὶ τῶν χειμαρρῶδων ποταμῶν σημειωτέος ὁ χρόνος τῆς ἀποξηράνσεως τῆς κοίτης.

Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ποταμῶν γίνεται χρῆσις δύο ὄρων, πρὸς ἀνάρρουν καὶ πρὸς κατάρρουν (en amont καὶ en aval). Θέσις τις παραποτάμιος κεῖται πρὸς ἀνάρρουν, ὅταν εὐρίσκηται πρὸς τὴν πηγὴν, πρὸς κατάρρουν ὅταν κῆται πρὸς τὰς ἐκβολάς, σχετικῶς πρὸς σταθερὸν σημεῖον παρόχθιον, π. χ. τὸ

(δεῖνα) παρόχθιον χωρίον κεῖται πρὸς ἀνάρρουν τῆς γεφύρας (δεῖνα). Ἔτερος ὅρος εἶνε ἡ ἐπικράτεια τοῦ ποταμοῦ, οὕτω καλουμένης τῆς περιοχῆς, ἣν κατέχει ποταμὸς ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ καὶ παραποταμιῶν. Ἡ ἐπικράτεια ποταμοῦ δύναται ν' ἀποτελέσῃ θέμα εἰδικῆς πραγματείας. Ἐπὶ παραδείγμ. Τοπογραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπικρατείας τοῦ Εὐρώτα, Πηγειοῦ, Ἀλφειοῦ κτλ. — Ἡ ἐξέτασις δὲ τῆς ἐπικρατείας ποταμοῦ συνδέεται ἀναποσπástως καὶ πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν περὶ αὐτὸν ὁρέων, τοῦ κλίματος, τῶν βροχῶν, χιόνων κτλ.

γ') Ὑδάτα στάσιμα.

Στάσιμα ὕδατα εἶνε

1) αἱ λίμναι, αἱ λιμνοθάλασσαι, αἱ φυσικαὶ δεξαμεναὶ (réservoirs), τὰ ἰχθυοτροφεία.

Ἐπὶ τούτων ἐξεταστέα ἡ θέσις, ἡ μακρόθεν θέα, τὸ σχῆμα, τὰ ὅρια, τὸ μήκος, τὸ πλάτος, τὸ βάθος, ἡ περιφέρεια, ἡ ἐπιφάνεια, ἡ κατάστασις τοῦ βυθοῦ. Τίνας ἰχθύς τρέφουσι, καὶ ὅποια ὑδρόβια πτηνὰ ἢ ἕτερα ζῶα. Τρόποι ἀλιείας καὶ θήρας. Πόθεν γεννᾶται ἡ λίμνη (ἀπύρρυστις λίμνης), ποῦ ἐκρέει (ἐπίρρυστις λίμνης). Πόση ἔκτασις ξηραίνεται τὸ θέρος τῶν παραλιμνίων μερῶν, πόση τὸν χειμῶνα κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

2) Τὰ φρέατα τεχνητὰ ἢ φυσικά. Περιγραφή ὕδατος κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Βάθος αὐτῶν. Τρόποι ἀντλήσεως ὕδατος.

3) Τὰ ἔλλα, τὰ τέλματα ἢ βάλτοι ἢ λιθαδία, τὰ τεράγη, τὰ ἀλίπεδα, αἱ ἀλυκαί, οἱ βοῦρκοι. Ἐπὶ τούτων περιγραφτέα ἡ ἔκτασις, ἡ ποιότης τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ βυθοῦ, τὰ ὑδρόβια φυτὰ καὶ ζῶα, τὰ τίφη (tourbières) ἐὰν ὑπάρχωσι, τὰς βοσκὰς ἐπὶ τῶν λιθαδίων. Ἀριθμὸς ζῴων δυναμένων νὰ τραφῶσι καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον. Ἰατρικαὶ παρατηρήσεις. Κατάστασις τοῦ ἐδάφους τῶν ἐλλῶν κατὰ τὸ θέρος.

Ὡς πρὸς τὰς ἀλυκάς, πλὴν τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων, πρέπει νὰ γίνηται καὶ περιγραφή τοῦ τρόπου τῆς τεχνητῆς παραγωγῆς τοῦ ἁλατος, τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς, τῆς

διαρκείας, τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς, τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν, ὑπαλλήλων. Ἀλοπήγια αὐτοφυῆ.

4) Ἰσόγεια ὕδατα. Ἡ ἔρευνα τῶν ὑπογείων ὑδάτων, ὅπου ταῦτα εἶνε γνωστὰ ἐκ διαφόρων ἔργων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τοῦ τοπογράφου τῆς διότι ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν πολλαχῶς εἶνε ὠφέλιμος εἰς τοὺς κατοίκους.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Κλίμα.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν προηγουμένων θεμάτων τῆς φυσικῆς γεωγραφίας, ἔπεται ἡ ἐξέτασις τῶν τόπων ὡς πρὸς τὸ γεωγραφικὸν καὶ φυσικὸν αὐτῶν κλίμα. Ἴνα αἱ κλιματολογικαὶ παρατηρήσεις εἶνε ἀκριβεῖς πρέπει νὰ παριστῶσι τὸ πῶρισμα μακροχρονίων διαρκῶν τοπικῶν παρατηρήσεων. βραχεῖα δὲ διαμονὴ καθ' ὠρισμένην ὥραν τοῦ ἔτους δὲν εἶνε ἀρκούσα πρὸς τοιαύτην μελέτην. Περὶ τοιαύτης δὲ κλιματολογικῆς ἐπιστημονικῆς περιγραφῆς, πληρούσης τοὺς ὅρους ἐπιστημονικοῦ εἰδικοῦ συγγράμματος, δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀλλὰ μόνον ἐν συνόλῳ περὶ τινῶν θεμάτων παρὰ παντὸς δυναμένων νὰ σημειωθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὸ κλίμα λοιπὸν ἐξεταστέα οἱ ἄνεμοι, ἡ διεύθυνσις αὐτῶν, ἡ ταχύτης καὶ ἰσχὺς, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν πνέουσι, τὰ μέρη τῆς ξηρᾶς ἐν οἷς γίνονται καταφοραὶ ἀνέμου πρὸς τὴν θάλασσαν (μπουρίνια) κινδυνώδεις τοῖς ἀκτοπλοῦσι. Κανονικοὶ ἄνεμοι, περιοδικοὶ, ἀπόγαιοι, θαλάσσιοι, οἱ κοινῶς ἐμβάται. Ἰδιότητες τῶν ἀνέμων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους (ψυχραί, ξηροί, ὑγροί, θερμοί), καὶ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων, καὶ ἐπὶ τῆς γεωργίας καὶ τῆς φυτείας.

Δρόσος, πάχνη, ὀμίχλη, νέφη, βροχαί, ποσὸν βροχῆς καὶ χρόνος. Ἐξάτμισις ταχυσία ἢ μῆ. Χιὼν, πάγος. Κερανοί, ποῦ συνήθως ἐπίπτουσι.

Θερμοκρασία μείζων και ἐλάσσων. Επίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ τόπου και τῶν κατοίκων. Κατάστασις τῆς πρωίας και τῆς ἑσπέρας.

"Υψος τῶν τόπων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, και ἐξέτασις ὑπὸ ἰατρικὴν ἔποψιν. Νόσοι συνήθως ἐπιπολάζουσαι, ἐνδημικαί. Αἷτια τούτων.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κλίματος ἐρευνητέα και ἡ ἐπίδρασις τῆς γειτνιασεως τῶν ὄρεων, δασῶν, θαλάσσης, τελμάτων, λιμνῶν, κοιλάδων, και τῶν τεχνητῶν ἔργων, ἅτινα ἐγένοντο πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Προϊόντα.

Ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου πρέπει γὰρ καταβάλληται μερίστη προσοχή, ὅπως αἱ πηγαι τῶν πληροφοριῶν εἶνε ἀκριβεῖς· ἀνάγκη δ' ἐπὶ πίνακος γὰρ σημειῶται τὸ εἶδος τῶν προϊόντων, τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς, και ἡ ἐπὶ τόπου μέση ἀγοραία ἀξία.

Τὰ προϊόντα ἐν γένει πάσης χώρας εἶνε φυσικὰ και τεχνητά. Τὰ φυσικὰ εἶνε ὀρυκτά, φυτὰ και ζῶα. Τεχνητὰ δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων παραγόμενα. Ἐν τοῖς τοπογραφικοῖς ὑπομνήμασι τὰ φυσικὰ προϊόντα ἐξετάζονται κυρίως ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα, ἣν ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν κατοίκων.

α') Ὀρυκτά.

Ἡ ἐξέτασις ἐν γένει τῶν ὀρυκτῶν ἀπαιτεῖ ἰδιαζούσας γνώσεις και πείραν· οἱ κεκτημένοι δὲ ταύτας, ὡς και ἐπὶ ἄλλων θεμάτων ἐπιστημονικῶν εἶπομεν ἀνωτέρω, δὲν ἔχουσι χρεῖαν τοῦ ὁδηγοῦ τούτου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς μελέτης αὐτῶν και ἐρεῦνης· αὐτὴ ἡ γνώσις τῆς ἐπιστήμης των διδάσκει αὐτοὺς τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως και ἐκλέσεως. Οὐχ ἤττον οἱ τοπογραφοῦντες, οἱ ἔχοντες στοιχειώδεις γνώσεις ὀρυκτολογίας

δύνανται τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ ἰδίως ὀρυκτά, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰ γνωστά ἐν τῷ τόπῳ ἐξορυσσόμενα καὶ ἐκμεταλλεύομενα, ἢ ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κείμενα νὰ διαλάβωσι τινα. Ἐπομένως περὶ τῶν μαρμάρων, οἰκοδομησίμων λίθων, διαφόρων γεωδῶν ἀλάτων, καυσίμων ὀρυκτῶν, θείου, γαιαθράκων, περὶ τῶν διαφόρων ἀργίλλων, τῶν χρησίμων εἰς τὴν κεραμοποιίαν ἢ ἑτέρας τέχνας· περὶ τῆς θέσεως, τῆς ἐκτάσεως, τοῦ τρόπου τῆς ἐξορύξεως, κτλ. τῆς δυσκόλου ἢ εὐκόλου μεταφορᾶς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπεξεργασίας ἢ καταναλώσεως καὶ ἐν γένει περὶ παντός, ὅπερ ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν. Περὶ τῶν ἀπολιθωμάτων ὡσαύτως πρέπει νὰ ποιῶνται μνεῖαν, σημειοῦντες ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὐρίσκονται, καὶ τὸ εἶδος.

6) Φυτά.

ὑπὸ τὸ ἀντικείμενον τῶν φυτῶν τὰ τοπογραφικὰ ὑπομνήματα περιλαμβάνουσιν ἐν γένει τὰ προϊόντα τῶν δασῶν, τῆς γεωργίας καὶ τῆς κηπείας, καθὼς καὶ τὴν γεωργικὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ τόπου. Ἐξετάστέα ἐπομένως τὰ δάση, (ὕλαι, ἴδιαι), αἱ λόγμαι, οἱ ἀνδρότροποι τόποι, τὰ ἄλση.

Ἐπὶ τῶν δασῶν δὲ ἰδίᾳ σημειωτέα ἢ μακρόθεν θεᾶ αὐτῶν, ἡ ἔκτασις, ἡ ἡλικία, τὸ ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἡ κλίσις, τὸ εἶδος τῶν δένδρων, ἡ κατάστασις αὐτῶν, τὰ δασικὰ προϊόντα, ὕλοτομία, τὸ σύστημα τῆς ὕλοτομίας, οἱ ὕλοτόμοι, ἡ πατρὶς αὐτῶν καὶ ὁ ἀριθμὸς. Ξυλεία καύσιμος, ναυπηγήσιμος, οἰκοδομήσιμος καὶ ἐργάσιμος, ἢ πρὸς τέχνας δηλ. χρήσιμος. Ποσότης καὶ ἀξία αὐτῆς, τρόποι μεταφορᾶς. Ἀνθρακοποιία· κάμινοι, χρόνος παραγωγῆς ἀνθράκων καὶ ἐξαγωγῆς· ποσότης παραγωγῆς καὶ ἀξία. Ἀνθρακεῖς· πατρὶς αὐτῶν καὶ ἀριθμὸς. Ῥητῖναι· ῤητινοσυλλέκται· ἀριθμὸς αὐτῶν καὶ πατρὶς· τρόπος συλλογῆς ῤητίνης· ποσότης, ἀξία· ἔλαια ῤητινώδη, ἀξία, τρόποι μεταφορᾶς καὶ προορισμὸς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικόν. Φύλλα δένδρων χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν. Βάλανοι τρόποι συλλογῆς καὶ ἀποξήρασις. Ἰατρικὰ βότανα. Βοσκαί· εἶδος νεμομένων ζῴων. Θήρα. Ζῶα

ἄγρια ἐνδοναϊτώμενα καὶ ἡμερα, ὠφέλιμα ἢ βλαβερά. Ὑπαίθρα μέρη ἢ ἔκφωτα ἐντὸς τοῦ δάσους (clairières) ἢ κοινῶς ζαΐθραι, ἕκτασις αὐτῶν, εἶδος τῶν καλυπτόντων αὐτὰ φυτῶν.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν δασῶν σημειωτέα καὶ αἱ διατέμνουσαι αὐτὰ ἀτραποὶ, καὶ ἡ ἐκ τοῦ δάσους ὠφέλεια τοῦ δημοσίου, καὶ τῶν κατοίκων, καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κλίματος τοῦ τόπου.

Γεωργία. Περιγραφή ὑπαίθρων ἀγρῶν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καλλιέργειας, πεδιά, ἀρουραὶ, φυτεῖαι, λήϊα, κῆποι, πρασιαί, παράδεισοι, λειμῶνες, δειδροκομεῖα, λαχανόκηποι.

Ἐπὶ τούτων σημειωτέα ἢ ἕκτασις, ἢ ποιότης τοῦ ἐδάφους, τὸ εἶδος τὸ καλλιεργούμενον τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἢ ὄσπριων, ἢ ποιότης, ἢ μέση παραγωγὴ, ἢ ἀγορὰ ἔνθα συνήθως μεταφέρονται. Ἐπὶ τῶν φυτειῶν δὲ σημειωτέον, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, τὸ εἶδος τῶν καρποφόρων δένδρων, ἢ ἡλικία αὐτῶν, ἢ περιγραφή τοῦ τρόπου τῆς συγκομιδῆς καὶ παρασκευῆς τῶν καρπῶν πρὸ τῆς πωλήσεως, π. χ. ἐπὶ τῶν σύκων, σταφίδων, κίτρων κτλ.

Ἰδιαιτέρα μνεῖα πρέπει νὰ γίνηται τῶν ἀμπελώνων, σταφιδῶνων, ἐλαιῶνων, καὶ καπνῶνων, τοῦ παραγομένου οἴνου, ἐλαίου, καπνοῦ, τῆς ποιότητος, ποσότητος, καὶ μέσης ἀξίας.

Ἐνταῦθα σημειωτέα καὶ ἡ περιγραφή τῶν λιβαθίων, καὶ ἀγόνων πεδιάδων, τῶν ἐν αὐταῖς νομῶν, τὸ ποσὸν τῶν ποιμνίων, ἅτινα δύνανται ἐν αὐταῖς νὰ διατραφῶσι, ὁ χρόνος τῆς βοσκῆς, ἢ πατρὶς τῶν ποιμένων, τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῆς ἐνοικιάσεως.

Τὸ εἶδος τῆς καλλιέργειας, καθὼς καὶ ἡ κυριότης τῶν γαιῶν δὲν πρέπει νὰ διαφεύγωσι τὴν προσοχὴν τοῦ τοπογραφουόντος, τὸ εἶδος τῶν λιπασμάτων, διότι ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς γεωργίας.

γ') Ζῶα.

Κτηνοτροφία, Θήρα, Ἀλιεῖα. Ἐπὶ τῶν ζῴων ἐκάστου τόπου ἐξεταστέα τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προϊόντα (δέρματα, μαλλία, τρίχες, γάλα, τυρὸς,

κρέας νωπόν, ἀλίπαστον κτλ.) ἡ ἀξία τούτων, τὸ ποσὸν τῆς ἐξαγωγῆς, ὁ τόπος τῆς ἐπεξεργασίας. Ἐνταῦθα τακτέα ἡ μεταξουργία καὶ μελισσοουργία. Ποσὸν μετᾶξης. Ποσὸν κυφελῶν καὶ ποιότης μέλιτος καὶ κηροῦ. Ἡ περιγραφή ὡσαύτως τῶν βουκολείων, ἵπποφορβείων ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων, καὶ τῶν ὀρνιθοτροφείων.

Ὡς πρὸς τὴν θήραν ἐξεταστέον τὴν κλάσιν τῶν ἀγρίων ζῴων, τὴν τάξιν, τὰς οἰκογενείας, καὶ τὰ γένη καὶ εἶδη, εἰ δυνατόν. Ἐπὶ τῶν πτηνῶν, τὰ διαβατικὰ πτηνὰ καὶ τὸν χρόνον τῆς διαβάσεως. Ὡς πρὸς τὴν ἀλιεῖαν ὀριστεῖοι οἱ λιμναῖοι, ποτάμιοι καὶ θαλάσσιοι ἰχθύς, τὸ γένος καὶ εἶδος αὐτῶν μετὰ τῶν κοινῶν ὀνομάτων, ὡς προφέρονται ἐπιτοπίως, ὡσαύτως τὰ ὕστρεα. Τρόποι ἀλιείας καὶ χρόνος. Ποσότης, τεχνικὴ διατήρησις τῶν τῆς θήρας καὶ ἀλιείας προϊόντων (πτηνὰ καὶ ἰχθύς ἀλίπαστοι, καπνιστοί, ξηροί, φωτάριχον). Εἶδη ἀλιευτικῶν πλοιαρίων καὶ ὀργάνων. Ἀριθμὸς ἀλιεῶν καὶ πατρίς. Περιγραφή τῶν ἰχθυοτροφείων, κοινῶς βιβαρίων, ἀξία, πρόσσδος, τρόπος ἐνοικίασεως.

Ἐν τῇ ἐκθέσει περὶ προϊόντων ἢ δι' ἀριθμῶν παράστασις τῶν ποσῶν εἶνε ἀπαραίτητος· διότι ἀόριστοι λόγοι δὲν ἔχουσι πρακτικὴν ἀξίαν, ὡς ἐπὶ παραδείγ. ὁ δεῖνα τόπος παράγει οἶνον, σῦκα, μέταξαν, ἂν δὲν ὀρίζηται καὶ ἡ ποσότης τοῦ παραγομένου προϊόντος, καὶ ἡ ἔκτασις εἰ δυνατόν τοῦ καλλιεργουμένου μέρους καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ σημειούμενοι ἀριθμοὶ πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται, καὶ νὰ ἐκτίθωνται τὰ πορίσματα περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης παραγωγῆς καὶ καταστάσεως τῆς γεωργίας.

ΤΜΗΜΑ Ε'

Φυσικαὶ μεταβολαί.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ τοπογράφος περιγράφει τὰς ἐπὶ τοῦ τοπογραφουμένου μέρους γενομένας, καὶ καταφανεῖς οὐσας φυσικὰς μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἐδάφους, τὰς προελθούσας ἐκ φυσικῶν αἰτίων ἢ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

ὡς δευτερεύουσα δύναμις καθιστῶν ὑπηρετικὰς αὐτῷ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, καλλιεργῶν ἢ μόνον συλλέγων τὰ φυσικὰ καὶ αὐτοφυῆ προϊόντα αὐτῆς. (Γεωργοί, θηρευταί, ἀλιεῖς.)

ὑποκείμενα τῆς πολιτικῆς περιγραφῆς εἶνε 1) ὁ ἄνθρωπος, 2) αἱ οἰκίσεις, 3) τὸ πολίτευμα καὶ ἡ διοίκησις πολιτικῆ, στρατιωτικῆ καὶ ἐκκλησιαστικῆ, 4) τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

ΤΜΗΜΑ Α'

Ἄνθρωπος.

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἢ τοὺς κατοίκους μιᾶς χώρας ἔξεταστον τὴν φυλὴν εἰς ἣν ἀνήκουσιν ("Ἕλληνας, Ἄλβανοί, Τοῦρκοι), τὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ διατροφικὴν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὴν γλώσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν πολιτισμὸν, τὰς ἐπικρατούσας τέχνας, τὸν τρόπον τῆς οἰκίσεως (νομάδες, κατὰ κόμας οἰκοῦντες, ἢ κατὰ πόλεις), τὸν πληθυσμὸν.

Πάντων τῶν θεμάτων τούτων ἡ περιγραφή δεόν νὰ εἶνε τελεία καὶ ἀκριβής. Ὡς πρὸς μὲν τὴν φυλὴν ὁσάκις γεννᾶται ἢ δύναται νὰ γεννηθῇ ἀπορία τῆς καταγωγῆς, ἢ τῆς πρώτης πατρίδος τῶν κατοίκων πρέπει νὰ προστίθωνται βραχεῖαι ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν πατρίδος.

Ἡ ἔκθεσις περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων παρέχει συνήθως πολλὰς δυσχερείας. Τὰ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ λαμβάνουσιν οἱ γεωγράφοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀπογραφικῶν πινάκων τῶν στατιστικῶν γραφείων τῶν κυβερνήσεων, διότι μόνον ἡ κυβέρνησις ἐκάστου κράτους ἔχει συμφέρον νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὸν πληθυσμὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ περὶ πληθυσμοῦ ὀρθὸν εἶνε νὰ σημειῶνται αἱ κατ' ἔτος γεννήσεις ἀρρένων καὶ θηλέων, οἱ θάνατοι, ἡ αὔξησις ἢ μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὰ αἴτια τῆς αὐξομειώσεως. Μεταναστεύσεις, ἀποδημίαι, αἴτια τούτων.

Γλωσσα. Γνωστόν ὅτι ἡ ἐξέτασις ἡ φιλολογικὴ τῆς διαλέκτου ἢ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἔχει διὰ τοὺς Ἑλληνας σπουδαιοτάτην ἀξίαν, ἐπομένως, ὡς ἂν εἶνε δυνατόν, καὶ παρέχεται ὕλη, πρέπει νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ ἰδιάζοντος ἐγχωρίου γλωσσαρίου μετὰ τῆς φρασεολογίας. Τὸ θέμα ὁμῶς τοῦτο ὅπως ἐκτεθῆ καλλίτερον καὶ φέρη τὰ ποθοῦμενα ἀποτελέσματα εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς γλώσσης, ἐκδιδομένων ὅλων τῶν γλωσσαρίων τῶν κατὰ τόπους Ἑλληνικῶν διαλέκτων, πρέπει νὰ γίνηται ὑποκείμενον ἰδίας φιλολογικῆς μελέτης, ἐκτὸς κειμένης τῶν ὀρίων τῆς τοπογραφίας. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων, τῶν ἀσμάτων καὶ αὐτῆς τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς, ὡς ἂν εἶχουσι τι τὸ ἰδιάζον. Καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ παίγνια τὰ ἐγχώρια τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παίδων πρέπει νὰ μελετῶνται.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ περὶ ἀνθρώπου ὑπάγεται καὶ ἡ ἐκθεσις τῶν ἔξεων τῶν κατοίκων, τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ κακιῶν, τοῦ χαρακτήρος, τῶν ἠθῶν, τῶν τάσεων, τῶν ἐπαγγελμάτων (καὶ εἰρηνικοί, ἀρεμάνιοι, ἀπαίδευτοι, ἐμπροσίου καὶ βιομηχανικοῦ πνεύματος κτλ.)

Ἡ ἐνδυμασία ὡς ἂν εἶνε ἰδιάζουσα καὶ πρὸς τὸ κλίμα προσήκουσα, ἡ ὑπόδησις, τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ τροφή ἢ συνήθης, καὶ τὰ ποτά, ἡ παρασκευὴ αὐτῶν, καὶ ἐν γένει ὁ οἰκιακὸς καὶ οἰκογενειακὸς βίος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις ἀπὸ τῆς γεννήσεως, γάμου, μέχρι τοῦ θανάτου. Ἡ περιγραφή τῶν διαφορῶν κοινωτικῶν τάξεων καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι αὐτῶν σχέσεις, ἀποτελοῦσιν ὡσαύτως ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μερῶν τῆς πολιτικῆς τοπογραφίας.

Ἡ περιγραφή τῶν ἐγχωρίων τεχνουργημάτων, τῶν γεωργικῶν καὶ ποιμενικῶν ἐργαλείων, τῶν μαγειρικῶν, τῶν ὑφαντικῶν, καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐμπνευστῶν, καὶ χρουστῶν, καὶ χορδικῶν, τοῦ χοροῦ, εἶνε θέματα ἀξία περιγραφῆς καὶ σπουδῆς ἰδιαίτερης.

ΤΜΗΜΑ Β΄

Οικήσεις.

Μετὰ τὴν ἐν γένει περιγραφὴν τῶν κατοίκων, σπουδαιότατον ὑποκείμενον ἔρχεται ἡ περιγραφὴ τῶν πόλεων, πολιχνῶν, κωμῶν, κωμοπόλεων, κωμιδίων, καλυβῶν χωρικῶν, ἐπαύλεων, ἀγροικιῶν, καὶ ἐτέρων οικήσεων ἀνθρώπων μετὰ τῶν μερῶν αὐτῶν, προαστείων, συνοικιῶν, φρουρίων, τειχῶν, ἀκροπόλεων κ. τ. λ.

Ἡ περιγραφὴ τούτων δύναται νὰ γείνη διαφόρως κατὰ τὴν πρόθεσιν, ἣν ἔχει ὁ τοπογραφῶν, ἢ κατὰ τὴν ἐκτενὴ καὶ λεπτομερῆ ἢ βραχεῖαν καὶ περιληπτικὴν περιγραφὴν. Κυρίως δ' ἐπὶ τούτων σημειωτέα ἀκριβῶς τὸ ὄνομα, καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις ὡς πρὸς τὴν ὄλην θέσιν τῆς τοπογραφουμένης περιοχῆς. Ἡ σημείωσις δὲ αὕτη περὶ τῆς θέσεως πρέπει νὰ ἐκτίθεται οὕτως, ὥστε νὰ δύνηται εὐκόλως ν' ἀνευρίσκηται ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἢ νὰ σημειῶται ἐν αὐτῷ, ὅταν δὲν ὑπάρχη.

Μετὰ τοῦτο ἔπεται ἡ περιγραφὴ μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν, ἥτις περιλαμβάνει, τὸν πληθυσμὸν, περιγραφὴν οἰκιῶν, ἐκκλησιῶν καὶ ἐτέρων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν κτιρίων, μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, τῶν δημοσίων καθιδρυμάτων, τῶν ἀγυιῶν, λεωφόρων, πλατειῶν καὶ ἐν γένει παντός, ὅπερ δύναται νὰ δώσῃ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως, τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τῆς ἐν γένει κινήσεως μιᾶς πόλεως. Αἱ ἐσχατιαὶ τῶν πόλεων καὶ οἱ ταύτας οἰκοῦντες πρέπει νὰ περιγράφωνται. Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ παραλείπηται νὰ γίνηται μνεῖα καὶ τῆς καθαριότητος ἢ ῥυπαρότητος τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τῶν κωμῶν ἢ χωρίων, ἰδίως ὡσάκις ταῦτα παρουσιάζουσιν ἰδιάζον τι περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν ἢ περὶ τὴν τοποθεσίαν ἐντὸς φαραγγίων, πεδίων, ἢ ἐφ' ὑψηλῶν ὄρεων, λόφων, βουνῶν πρέπει νὰ γίνηται ἰδία περιγραφὴ. Σημειωτέα δὲ καὶ ἡ μακρόθεν καλὴ ἢ μὴ σκηνογραφικὴ αὐτῶν θέα.

Ἡ κατασκευὴ τῶν χωρικῶν οἰκημάτων καὶ καλυβῶν, ἢ ἐπιστέγασις αὐτῶν, ἢ θεμελίωσις ἐπὶ ἔλωδων τόπων (οἰκίαι

ξυλοπαγεῖς), ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ διακόσμησις, ἡ χωρητικότης πρέπει νὰ περιγράφηται ὡςάκις περιέχει τὸ ἰδιάζον καὶ τοπικόν. Τοιαῦται δὲ εἶνε αἱ καλύβαι, χωρικῶν, ποιμένων, νομάδων, ἐργατῶν ἀλυκῶν, ἢ μεταλλείων, ἐμπόρων πλανήτων. Ἀγροτικὰ οἰκήματα, ἐπαύλεις, μετόχια μονῶν, βούσταθμα, ἵπποστάσια, ὄρνιθοτροφεία, ὑδρόμυλοι, ἀτμόμυλοι, ἀνεμόμυλοι, κουμάσια, ἀγροικίαι κτλ.

Ἰδιαιτέρα περιγραφή δύναται νὰ γείνη τῶν ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῇ ἐξεχόντων οἰκοδομημάτων, ἐκκλησιῶν, τζαμίων, δημοσίων καταστημάτων, γεφυρῶν καὶ τῶν τοιούτων, ὅταν ὁ γράφων κέκτηται τὰς πρὸς τοῦτο εἰδικὰς γνώσεις.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Πολίτευμα. — Διοίκησις πολιτικῆ, στρατιωτικῆ καὶ ἐκκλησιαστικῆ.

Περὶ τοῦ πολιτεύματος ἐν γένει γίνεται βραχεῖα μόνον μνεῖα ἐν συγγράμμασι γεωγραφικοῦς ὀλοκλήρου πολιτείας, ἐχούσης ἴδιον πολίτευμα. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ περὶ τούτου μνεῖα ἀναπόσπαστον μέρος τῆς πολιτικῆς γεωγραφίας, καὶ τῶν Περιηγητικῶν Ὁδηγῶν ἐνὸς κράτους. Ἐν ταύτῃ ἐκτίθεται βραχεῖα χρονολογικὴ ἐξιστόρησις τῶν κυριωτέρων πολιτικῶν συμβάντων, ἅτινα ἐπέδρασαν κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν μὀρφωσιν τῆς χώρας. Μετὰ τοῦτο ἔπεται τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος. Ἡ διοικητικὴ καὶ δημοτικὴ ὀργάνωσις. Τὰ οἰκονομικά, ἔσοδα, ἔξοδα, χρέος. Δικαιοσύνη, δικαστήρια καὶ περιφέρειαι αὐτῶν. Φυλακαί. Στρατιωτικά· στρατός, ξηρὰς θαλάσσης ὀργάνωσις, δύναμις, ὀπλισμός. Δημόσια ἔργα. Ἐξωτερικά· πρέσβεις, πρόξενoi, πράκτορες. Παράσημα. Σημαῖα.

Ἐν ταῖς τοπογραφικοῖς δὲ ὑπομνήμασι μικρῶν τμημάτων ἐπικρατειῶν καὶ διοικητικῶν διαιρέσεων, οἷον Νομῶν, Ἐπαρχιῶν, Δήμων, Παρεδρεῶν ἢ τόπων, ὧν τὰ φυσικὰ ὄρια χαρακτηρίζουσι τούτους κάλλιον τῶν εἰς μεταβολὰς ὀρίων ὑποκει-

μέγων πολιτικῶν, ὡς εἶνε αἱ νῆσοι, μέγισται πεδιάδες καὶ ὄρη, ἐπικράτειαι ποταμῶν, ἐφ' ὧν κείνται πόλεις, χωρία, μοναί, καὶ βίος ἐν γένει διάγεται κοινωνικός καὶ πολιτικός, ἡ περιγραφὴ διαλαμβάνει περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνωτάτων καὶ κατωτάτων διοικητικῶν, δικαστικῶν, δημοτικῶν καὶ ἐκκλησιακῶν ὑπαλλήλων, τῶν εἰσοδημάτων, τῶν δασμῶν, τῶν φόρων, δημοσίων ἔργων, φρουρίων, στρατώνων, στρατιωτικῶν σταθμῶν καὶ καταλυμάτων.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ γενέσθω λόγος καὶ περὶ τῶν καταστημάτων τῶν βιομηχανικῶν καὶ εκπαιδευτικῶν, ὧν ἡ ὑπαρξις ἔχει σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθόλου ἐθνικῆς εὐημερίας ἢ ἐπὶ τῶν περίεξ τόπων διὰ τῆς ἐργασίας, ἣν παρέχουσι τοῖς κατοικοῖς. Ἐργοστάσια βιομηχανικά· εἶδος τῆς ἐν αὐτοῖς βιομηχανίας, προσωπικὸν ἐργατῶν· δύναμις τῶν ἐν αὐτῷ μηχανῶν, ἐὰν εἶνε ἀτμοκίνητα. Πηγαὶ τῆς πρώτης ὕλης, ἣν κατεργάζονται.

Ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα δημοσία ἢ ἰδιωτικά· εἰδικά.

Ἐξόδα δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ σωματικῆς.
Φιλανθρωπικά. Γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὄρφανοτροφεῖο, βρεφοκομεῖα κτλ. Νοσοκομεῖα, Ὀφθαλμιατρεῖα, καὶ ἕτερα καταστήματα ὑγιεινῆς.

Ἐνταῦθα ὑπάγονται καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Θέματα πρὸς ἐξέτασιν εἶνε, τὸ εἶδος τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας· ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ διάφορα θρησκευόμενα ἢ δόγματα. Ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις, ἐνορίαι, ἐπισκοπαί, ἀρχιεπισκοπαί, δικαιοδοσίαι αὐτῶν. Σημειωτέον πρὸς τούτοις καὶ πᾶν ὅτι ἰδιάζει εἰς τινα τόπον ὡς πρὸς τὴν ἐγχωρίαν λατρείαν, ὡς εἶνε αἱ θρησκευτικαὶ παρηγύρεις, αἵτινες πολλαχοῦ συνδέονται καὶ μετὰ ἐμπορικῶν παρηγύρεων. Ὀνομασίαι τῶν διαφόρων γαῶν καὶ ἱστορία αὐτῶν, ἀρχιτεκτονικὸς αὐτῶν ρυθμὸς.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν Μονῶν τῆς ἱστορίας αὐτῶν, τῆς περιουσίας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν, τῶν ἀφιερωμάτων καὶ τῶν Μετοχιῶν.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Ἐγχώριον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία.

Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε τῶν σπουδαιότερων πάσης τοπογραφικῆς μελέτης καὶ παντὸς ὑπομνήματος τοπογραφικοῦ γενικοῦ. Ἐν τούτῳ παρίσταται ὁ βίος καὶ ἡ δραστηριότης τῶν οἰκητόρων πάσης χώρας, δι' αὐτοῦ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἀφύχου φύσεως δίδεται ζωὴ, καὶ κινεῖται τὸ διαφέρον τῶν πολλῶν ἀναγνωστῶν, δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται ἂν ἡ τοπογραφουμένη χώρα συντελῆ ἢ μὴ, μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ κράτους, εἰς τὴν ὕλικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, δι' αὐτοῦ δὲ προκαλεῖται καὶ ἡ προσοχὴ τῶν κυβερνώντων. Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε τὸ μέτρον τῆς ἀξίας, τῆς φύσεως, καὶ τῶν κατοίκων πάσης χώρας, διότι δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται ἡ ἐγχωρία δραστηριότης καὶ ἡ φυσικὴ καὶ τεχνικὴ παραγωγὴ, ἡ εὐημερία, ἡ ὕλικὴ καὶ διανοητικὴ κατάστασις, τέλος τὸ μέλλον τοῦ τόπου.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ τοπογράφος καταδεικνύει μετὰ τὴν φυσικὴν περιγραφὴν ὅποια ἡ ἐγχωρία βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ παραγωγὴ καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς κλάδους, ποῖα δηλ. τὰ βιοποριστικὰ ἔργα τῶν κατοίκων, καὶ κατὰ πόσον ταῦτα μετέρχονται μόνον πρὸς ζωάρχειαν, ἢ καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν πλοῦτου, καὶ ὕλικῆς αὐτῶν εὐημερίας, ἥτις συνεπάγεται κατὰ φύσιν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἠθικὴν πρόοδον. Τὸ ἐμπορικὸν λοιπὸν πνεῦμα καὶ ἐπιχειρηματικὸν τῶν κατοίκων, ὁ πρακτικὸς αὐτῶν νοῦς, καὶ αἱ τάσεις ἐνταῦθα ἐκτίθενται.

Ἡ ἐγχωρία βιομηχανία καὶ παραγωγὴ πρέπει νὰ περιγράφηται λεπτομερῶς καθ' ἅπαντας αὐτῆς τοὺς κλάδους. Κινηγεσία, ἀλιεΐα, ἐξώρυξις μετάλλων ἢ ὀρυκτῶν. Γεωργία καὶ κτηνοτροφία, βύναυσοι τέχναι, καὶ πᾶσα ἕτερα βιομηχανία.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ τοπογραφῶν πρέπει νὰ συνδυάσῃ τὴν κατάστασιν τῆς βιομηχανίας πρὸς τὴν φύσιν τῆς χώρας, πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων, καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα χρηματικὰ κεφάλαια, καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰς αἰτίας τῆς ἀναπτύ-

ξεως, τῆς στασιμότητος, ἢ τῆς παρακμῆς, τοὺς τρόπους τῆς θεραπειᾶς ἢ τοὺς τρόπους τῆς βελτιώσεως.

Εἰς τὰ περὶ τὴν ἰδίως ἐμπορίαν ἐξεταστέον τίνες οἱ ἔμποροι· ἐὰν εἶνε ἐγχώριοι ἢ ἐπὶ ἡλῦδες, τίνα τὰ ἐμπορεύματα καὶ πῶς οἱ γεωργοὶ ἐκποιοῦσι τὰ προϊόντα τῆς γῆς, ὅποια ἡ ἀξία τῶν πωλουμένων. — Ἐμπόριον ἐσωτερικόν, ἐξωτερικόν, διαμετακομιστικόν. — Ποῖα τὰ χρηματικὰ κεφάλαια, ἢ τρέχουσα ποσότης τοῦ τόκου. — Τραπεζίται. — Πνεῦμα συνεταιρισμοῦ.

Εἰς τὴν ναυτιλίαν δὲ ἀξία μελέτης εἶνε ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, καὶ τῆς χωρητικότητος αὐτῶν εἰς τόνους ἢ κοιλὰ. Οἱ συνήθεις αὐτῶν πλοῖ καὶ οἱ ἔκτακτοι. Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις καὶ ἡ ἐμπειρία τῶν ναυτῶν ἢ ἐπίδρασις τοῦ κατὰ θάλασσαν ἐμπορίου ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων, ἢ ἐπίδρασις τῆς τακτικῆς ἀκτοπλοίας. Ποῖα τὰ αἷτια τῆς προόδου τῆς ναυτιλίας ἢ τῆς παρακμῆς κτλ.

Ἐνταῦθα δὲ πρέπει διὰ μακρῶν νὰ ἐκτίθενται αἱ κρίσεις τοῦ τοπογραφοῦτος, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας, ἢ ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν δυνάμεων τῆς φύσεως τῆς χώρας, ἢ τῶν ἀρετῶν τοῦ κλίματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντός, ὅπερ δύναται νὰ γείνη εἴτε παρ' ἰδιωτῶν, εἴτε παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἢ καὶ τῆς διοικήσεως μόνης ἐκεῖ ἀρχῆς πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Διὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁ τοπογραφῶν παραθέτει τὴν συμβολὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ γνώσεων εἰς κοινὴν ἐργασίαν, καὶ τὸ ἔργον του οὕτω καθίσταται χρήσιμον καὶ ἐπωφελές· οὐδαμῶς δὲ πρέπει ν' ἀποθαρρύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς γνώμης του ἢ σκέψις ὅτι ἡ γνώμη του δὲν θέλει γείνη δεκτὴ, ἢ δὲν θέλει ποσῶς ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, καὶ ὅτι θέλει μείνῃ γράμμα νεκρόν, ἀρκεῖ νὰ εἶνε μεμελετημένη, ἀμερόληπτος, καὶ ἀπόρροια οὐ μόνον θεωρίας, ἀλλὰ καὶ πείρας, καὶ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν τοπικῶν περιστάσεων καὶ πραγμάτων. Ἄν δὲ ὁ τοπογραφῶν ἔχη εἰδικὰς γνώσεις, γεωργίας, μηχανικῆς, χημείας κτλ. ἔχει καθήκον ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς πολίτης νὰ ἐκθέσῃ τὰς σκέψεις του καὶ διαφωτίσῃ τοὺς στερουμένους τῶν γνώσεων ἐκείνου ἐπὶ πραγμάτων κοινῆς ὠφελείας, καὶ δημοσίου συμφέροντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

Συγκοινωνία.

Ἡ συγκοινωνία τῶν ἀνθρώπων ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, δῆλα δὴ ἦ τε ὕλική καὶ πνευματική, ἐθεωρήθη εἰς τῶν δραστηκωτέρων παραγόντων τῆς προόδου τῶν ἐθνῶν. Ἡ ἀκίνδυνος, εὐκολος καὶ ταχεῖα μετάβασις τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ καλῶν ὁδῶν, συνδεδευσθῶν τὰ διάφορα κέντρα τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ διὰ θαλάσσης ὡσαύτως, συγκοινωνία δι' ἀτμοπλοίων, ἢ διὰ ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας εἶνε κατασκευάσματα ἰδιωτικὰ ἢ ἐθνικὰ, δι' ὧν ἡ ὕλική καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνῶν μεγάλων καὶ μικρῶν προάγεται ταχέως καὶ εὐκόλως. Διὰ τοῦτο τὸ τμήμα τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰς γενικὰς περιγραφὰς τῶν χωρῶν πρέπει ν' ἀποτελῇ ἐν τῶν κυρίων θεμάτων τῶν μελετῶν αὐτῶν καὶ ἐρευνῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ μέχρι τῶν κατωτάτων λεπτομερειῶν πρέπει νὰ περιγράφηται ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ὑπομνήμασι· διότι ἡ εὐκολος καὶ ταχεῖα μεταφορὰ στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εἶνε τὴν σήμερον δύναμις ἐθνική, οἰκονομία χρημάτων καὶ χρόνου.

Ἐπὶ τῆς συγκοινωνίας λοιπὸν παρατηρητέα αἱ ὁδοί, οἱ σιδηρόδρομοι, ἡ θαλασσία συγκοινωνία ὡς ἐμπορικὴ βιομηχανία δι' ἰστιοφόρων πλοίων καὶ ἀτμοκινήτων, πορθμείων ἐπὶ ποταμῶν. — Αἱ τηλεγραφικαὶ γραμμαῖ, τὰ ταχυδρομεία. Ὡς συμπλήρωμα δὲ τούτων τὰ σημεῖα, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὅπως καθιστῶσι τὴν συγκοινωνίαν ἀκίνδυνον καὶ ταχεῖαν οἷον Φάροι καὶ Φαροί, κλ. Στρατιωτικοὶ σταθμοί.

Ἐφ' ἐκάστης ὁδοῦ ἐξεταστέα ἡ ἀρχὴ αὐτῆς καὶ τὸ τέρμα, ἡ τάξις (δημοτικὴ, ἐπαρχιακὴ, ἐθνικὴ) ἢ ἂν δὲν ἀντήκη εἰς τινὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἐὰν εἶνε βατῆ εἰς ἀμάξας (ἀμαξιτῆ), εἰς ζῶα φορητὰ (ἰππάσιμος) ἢ μή. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς, ἡ κατάστασις ἐν ἣ εὐρίσκεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιτοπίου ἐρεύνης· αἱ σκολιαὶ καὶ κινδυνώδεις διαβάσεις. Ἀλλαγὴ διευθύνσεως. Φύσις τῶν τόπων δι' ὧν διέρχεται (ὕπαιθροι, δασώδεις, ἐλώδεις). Εἶδος τῶν ὑδάτων, ἅτινα διακόπτουσι τὴν ὁδὸν (ποταμοί, ρύακες, ἔλη). Γέφυραι, ὑδραγωγεῖα. Φύσις τῶν ὑψωμάτων, ἅτινα διέρχεται ἡ ὁδός, καὶ τῶν κατωφερειῶν. Ὅποιοι τόποι φαίνονται ἐκ τῶν ὑψωμάτων τούτων τῆς ὁδοῦ. Σημεῖα ἐνώσεως καὶ διασταυρώσεως ἐτέρων ὁδῶν πρὸς τὴν περιγραφομένην. Ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων σημειῶν. Μῆκος καὶ πλάτος τῆς ὁδοῦ· μέρη εἰς τὰ ὅποια στενοῦται. Τὸ μῆκος ἀριστέον εἰς ὥρας, ἢ χιλιόμετρα, ἢ στάδια.

Ἐπὶ τῶν ἀτραπῶν τῶν ὁρέων, περσιῶν, δασῶν, ἐλῶν, πλὴν τῶν ἀνωτέρων, ἐξεταστέον ἐὰν εἶνε ἀνάπτεες, ζητοειδεῖς, ἐπικίνδυνοι, καὶ ἂν εἶνε βαταὶ εἰς ζῶα, καὶ εἰς ὁποίου εἶδους τούτων. Ποῦ γίνονται συναντήσεις ἀτραπῶν.

(Ὅρα Παράρτημα Β' περὶ τοῦ τρόπου τῆς συντάξεως τῶν Ὀδοιπορικῶν).

Τηλεγραφεῖα. Τάξις αὐτῶν (πρώτης, δευτέρας κλ.)· ἐὰν ἐργάζωνται καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Προσωπικὸν τηλεγραφικῶν γραφείων· φύλακες πεζοὶ καὶ ἰππεῖς. Τηλέγραφοι ἐναέριοι καὶ ὑποβρύχιοι. Μέρη δι' ὧν διέρχονται, καὶ μέρη, ἅτινα συνδέουσι. Μῆκος τῶν γραμμῶν εἰς χιλιόμετρα. Μέρη εἰς τὰ ὅποια οἱ ὑποβρύχιοι ἐνοῦνται πρὸς τοὺς ἐναερίους.

Ταχυδρομεῖα. Ταχυδρομικὰ γραφεῖα. Προσωπικόν, τρόπος μεταφορᾶς γραμμάτων (δι' ἀμαξῶν, διὰ πεζῶν, ἢ ἐφίππων ταχυδρόμων, διὰ πλοίων ἢ λέμβων). Ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι δημόσιοι, δημοτικοί.

Ἐπὶ τε τῶν ὁδῶν, ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων νὰ σημειῶνται καὶ τὰ μέρη, ἐν οἷς ταῦτα συνδέονται πρὸς τὰ τῶν ὁμόρων χωρῶν, νὰ γίνηται δὲ σύντομος μνεῖα τῆς καταστάσεως τούτων καὶ εἰς τὰς ὁμόρους χώρας.

Φάροι καὶ Φαροί· εἶδος αὐτῶν (διοπτρικοί, ἀντανακλαστικοί), γεωγραφικὴ θέσις. Τάξις (Α', Β'). Ἐντασις φωτός. Προσωπικόν· Χρησιμότης. Φουκτοὶ καὶ πυρσοί. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ πρέπει ὡσαύτως νὰ μνημονεύηται καὶ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας. Τοπικαὶ π. χ. ἀτμοπλοικαὶ ἐταιρεῖαι, σταθμοὶ ἀγωγιατῶν, ἀμαξηλατῶν, εἶδη ἀμαξῶν, εἶδη συρόντων ζώων. Πατρίς ἀμαξηλατῶν καὶ ἀγωγέων. Σταθμοὶ ἀναψυχῆς καθ' ὁδόν, ξενοδοχεῖα, καπηλεῖα, χάνια· κατάστασις αὐτῶν. Σημεῖα μέτρου ἀποστάσεων. Σημεῖα ἀγγελτικὰ ἀφίξεως ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων. Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν διασταυρώσεων τῶν ἐξοχικῶν ὁδῶν δεικνύουσαι τὰ μέρη εἰς ἃ καταλήγουσι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Σημαντῆρες ἐντὸς τῶν λιμένων, ἢ ἄλλων θαλασσίων ὀρμητηρίων, δεικνύοντες τὰ ἀβαθῆ μέρη τούτων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

Ὀδοιπορικὰ.

Ὀδοιπορικὰ, δρομοδεῖχται, δρομολόγια (itineraria) καλοῦσιν εἶδος τοπικῶν περιγραφῶν μιᾶς ἢ πολλῶν ὁδῶν ὠρισμένης χώρας, χρησίμων συνήθως εἰς τοὺς ὁδοιπόρους, ἢ εἰς τοὺς χάριν ἐρεῦνης οἰασθήποτε περιηγουμένους αὐτήν.

Τὰ ὁδοιπορικὰ συντάσσονται ἢ σημειουμένων ἀπλῶς τῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων, χωμῶν ἢ ἐτέρων ἀξιοσημειώτων ἀντικειμένων, τῶν κειμένων ἐπὶ ὠρισμένης ὁδοῦ, μετὰ τῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεων εἰς ὥρας, ἢ μέτρα μήκους, ἢ, ὅπερ καὶ προτιμότερον, ἢ ὁδὸς περιγράφεται ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας αὐτῆς μέχρι τοῦ τέρματος κατὰ τὸ ἐν σελίδι 33 τρόπον γίνεται δὲ τοπικὴ ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ γεωγραφικὴ περιγραφή τῶν πόλεων, χωμῶν, ἢ ἐτέρων ἀξιωματικῶν τόπων δι' ὧν διέρχεται.

Ὅποταν δὲ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, καὶ εἰς ἀπόστασιν, ὑπάρχουσι τόποι ἄξιοι λόγου καὶ περιγραφῆς, ἔξ ὧν δὲν διέρχεται κυρία ὁδὸς ἐκ τῶν περιγραφομένων, περιγράφονται καὶ οἱ τόποι οὗτοι, καὶ αἱ εἰς ταύτας ἄγουσαι ὁδοὶ ἀπὸ τοῦ σημείου, εἰς ὃ προσεγγίζουσι πλείοτερον τῇ κυρίᾳ ὁδῷ.

Ὅταν τὰ ὁδοιπορικὰ περιλαμβάνωσιν ἅπαν τὸ σύμπλεγμα τῆς ὁδογραφίας μιᾶς ἐπικρατείας ἢ μέρους αὐτῆς, πρέπει ἢ περιγραφῆ τῶν κατὰ μέρος ὁδῶν νὰ γείνη κατὰ τάξιν καὶ μέθοδον, τιθεμένης ὡς ἀρχῆς τῆς πρωτευούσης, ἐὰν τοῦτο πάντοτε εἶνε δυνατόν. Ἀπλῆ σχεδιαγράφησις τῶν ὁδῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ τόπου, ὃν περιγράφει ὁ τοπογραφῶν, δύναται νὰ διευκολύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῆς περιγραφῆς.

Ἐν τοῖς ὁδοιπορικοῖς ἢ σημείωσις τῶν ἀποστάσεων εἶνε ἀπαραίτητος· δύναται δὲ νὰ γείνη χρήσις μέτρου χρόνου, ὥρῶν ἢ ἡμερῶν, πεζῆς πορείας, ἢ ἐφιππου, ἢ ἐφ' ἀμάξης, ἢ ἐτέρου φορείου, ἢ μέτρων μήκους βημάτων, μέτρων, χιλιομέτρων, μιλίων, σταδίων.

Ὅταν τὸ ὁδοιπορικὸν γράφηται ὅπως χρησιμεύῃ ὡς Ὁδηγὸς τῶν ὁδοιπόρων ἀνάγκη νὰ σημειῶνται ἐν αὐτῷ τὰ ξενοδοχεῖα τῶν πόλεων, οἱ ξενῶνες, τὰ χάνια, ἢ τιμὴ τῶν ἀγωγίων, ἢ θέσις τῶν ἀμαξοστασιῶν καὶ τῶν φορτηγῶν Ἱφῶν, ἢ καταλληλοτέρα ὄρα πρὸς περιοδείαν, τὰ σκεύη, ἐνδύματα, ἢ τροφίμα, ἅτινα ὁ ὁδοιπόρος πρέπει νὰ ἔχη μεθ' ἑαυτοῦ ὁδοιπορῶν, αἱ προφυλάξεις κατὰ τῆς νοσηρᾶς ἐπιδράσεως τοῦ κλίματος καὶ πᾶν ὅ,τι τέλος συντελεῖ εἰς τὸν ἀνετώτερον, εὐκολώτερον καὶ εὐωνότερον βίον τοῦ περιηγουμένου τὴν χώραν, ὑποτιθεμένου πάντοτε ὑπὸ τοῦ γράφοντος ὡς ἀνθρώπου μὴ ἐσκληραγωγημένου, καὶ μὴ χωρικοῦ ἐγγχωρίου.

ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίς

Πρόλογος	5
Είσαγωγή	9

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀνάλυσις τῆς φυσικῆς περιγραφῆς

ΤΜΗΜΑ Α'

Προκαταρκτικὴ περιγραφὴ	15
-------------------------------	----

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἰδίως φυσικὴ περιγραφὴ

§ 1	Περιγραφὴ ξηρῶς	17
α')	Ὀρεογραφία	17
β')	Πεδιογραφία	20
§ 2	Περιγραφὴ ὑδάτων ἢ ὑδατογραφία	21
α')	Θάλασσα	22
β')	Ῥέοντα ὕδατα	23
γ')	Στάσιμα ὕδατα	26

ΤΜΗΜΑ Γ'

Κλίμα	27
-------------	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

Προϊόντα

α')	Όρουτά	28
β')	Φυτά	29
γ')	Ζῶα	30

ΤΜΗΜΑ Ε'

Φυσικαὶ μεταβολαί	31
-------------------------	----

ΤΜΗΜΑ ς'

"Ανθρωπος	33
-----------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἀνάλυσις τῆς πολιτικῆς περιγραφῆς	33
---	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

"Ανθρωπος	34
-----------------	----

ΤΜΗΜΑ Β'

Οἰκτραις	36
----------------	----

ΤΜΗΜΑ Γ'

Πολίτευμα. Διοίησις πολιτικῆ, στρατιωτικῆ, διοικητικῆ καὶ ἐκκλησιαστικῆ	37
--	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

Ἐγχώριον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία	39
--	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

Συγκοινωνία	41
-------------------	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

Ἵδοιπορικὰ	43
------------------	----

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020480

- Χρυσοχόου Μ. Θ.—Πίναξ Γεωγραφικός τῆς Μεσημβρινῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας εἰς κλίμακα 1:200000. Τιμᾶται ἐν Ἑλλάδι μὲν δραχμῶν νέων 22, ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ... Φράγκων 23
- Ἀραβαντινοῦ Π. Χωρογραφία τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τοῦ Σωτηρίου ἔτους μέχρι τοῦ 1854 μετὰ τοπογραφικοῦ πίνακος καὶ ἀκριβοῦς στατιστικῆς ἐκθέσεως εἰς τόμ. 2. Τόμ. Β' 8^{ον} σελ. 428. Δρ. 9
- Βάφα Γ. Χ. Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ ἰατρικὴν ἔποψιν. Μέρος Α' α' Ἡ πύλις » 8^{ον} σελ. 199..... Δρ. 3
- Βλαστοῦ Λ. Μ. Χιακὰ ἔτη. Ἱστορία τῆς Χίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1822 καταστροφῆς αὐτῆς τόμος Α' καὶ Β' 8^{ον} σελ. κ'—246..... Δρ. 3,50
- Βυζαντινοῦ Σ. Δ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἢ Περιγραφή τοπογραφικὴ ἀρχαιολογικὴ καὶ ἱστορικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου προαστείων αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, μετὰ εἰκόνων καὶ τοπογραφικῶν καὶ χρονολογικῶν πινάκων 8^{ον} μέγα Τόμ. Α' σελ. ιθ'—516 δρ. 20. Β' σελ. ιγ'—556 δρ. 17. Γ' σελ. ιδ'—653 δρ. 17. Οἱ τρεῖς τόμοι..... Δρ. 50
- Μάγνητος Ν. Ι. Περιήγησις ἢ τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας καὶ Θεσσαλικῆς Μαγνησίας τῆς μὲν ἐν ἐπιτομῇ, τῆς δὲ ἐν ἐκτάσει 16^{ον} σελ. η'—104..... Δρ. 1,25.
- Σταματιάδου Ε. Ι. Σαμιακὰ ἔτη. Ἱστορία τῆς νήσου Σάμου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς 8^{ον} τομ. Α'. σελ. ιη'—365..... Δρ. 4,50

ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ

Κοκκίνου Ι. Π. Γεωγραφία, νέα ἔκδοσις μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων. Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων.

Ο ΟΔΗΓΟΣ

ΤΩΝ ΑΠΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ

Αποστέλλεται ΔΩΡΕΑΝ

ελεύθερος ταχυδρομικῶν τελῶν

εἰς πάντα αἰτήσοντά

Αἰ αἰτήσεις δεῖν νὰ ᾶσιν ἔγγραφοὶ καὶ νὰ στέλ-
λωνται πρὸς τὰ Καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλά

εἰς Ἀθήνας. Νὰ ἀναφέρονται δ' ἐν αὐταῖς
α) τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ αἰτούντος, εὐα-
ναγνώστως γεγραμμένα.

β) ἡ διαμονὴ καὶ ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ.

γ) τὸ ἐπάγγελμα.

δ) τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδας (πόλεως
ἢ χωρίου).

Τὰ κατὰ τὸν ἀνά χειρας Ὁδηγὸν συντεταγμένον
ὑπομνήματα τὰ ἀποστελλόμενα ἡμῖν πρὸς καταχώρισιν
ἐν τῷ Γεωγραφικῷ Ἀρχεῖῳ, περὶ οὗ γίνεται λόγος
εὐθύς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος βιβλίου, πρέπει ἐπίσης νὰ
φέρωσιν εὐαναγνώστως γεγραμμένον τὸ ὄνομα, τὴν
διαμονὴν καὶ διεύθυνσιν, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἰδιαι-
τέραν πατρίδα τοῦ ἀποστέλλοντος.